

SZPB v službách klérofašistov

Braňo Ondruš, vnuk účastníka odboja

Keď sa Laco Novomeský stretol s Alexandrom Machom, nešlo o „neformálne“ potriasanie rukou. Mach bol všemocný minister, ktorý sa rád prezentoval ako podporovateľ slovenských umelcov a intelektuálov, a Novomeský dostal stranícku úlohu lobovať za prepustenie väznených odbojárov. A „výlet“ s Machom do Katyne neskôr Gustáv Husák vysvetlil takto: „Cesta na Ukrajinu bola sprostá Machova policajná akcia. Mohol som si vybrať: alebo pôjdem na Ukrajinu, alebo – do Ilavy.“

Skutočný komunista a skutočný antifašista sa s nacistami, nech sa tvária akokoľvek „vlastenecky“ či „národne“ a správajú sa akokoľvek priateľsky, nikdy nestretáva, ak naozaj nemusí, ak nacisti nie sú pri moci a stretnutia nie sú súčasťou odbojovej činnosti či podmienkou, aby ju bolo možné vykonávať. Skutoční komunisti a skutoční antifašisti sa s nimi zásadne nestretávajú „neformálne“, čiže mimo výkonu pracovných povinností, aby si s nimi potriasali rukou a na pamiatku sa priateľsky odfotili.

Viliam Longauer však práve takto obhajuje svoje stretnutie s vedením Republiky, ktoré sa netají sympatiami ku klérofašistickému slovenskému štátu a jeho predstaviteľom. Hoci sa považuje za predsedu SZPB, ako s prvými sa nestretol s predstaviteľmi ľavicových strán, našimi zmluvnými partnermi, ani s predstaviteľmi štátu, predsedom parlamentu, ktorý je našim členom, či novým ministrom vnútra alebo obrany, ktorí síce nie sú našimi prívržencami (ako Mach nebol prívržencom komunistov a odboja), ale od ktorých závisí do istej miery fungovanie Zväzu.

Ako sám Longauer vysvetľuje, na prvom mieste bolo stretnutie s kamarátmi: s človekom, ktorý nechal 29. augusta vyvesiť smútočnú čiernu zástavu na Námestí SNP v Banskej Bystrici a tento rok si víťazstvo nad fašizmom pripomenul pri hrobe obetí „zbytočného a barbarského“ bombardovania Nitry letectvom Červenej armády.

Vážení potomkovia priamych účastníkov odboja, podávali by si vaši otcovia či dedovia, vaše mamy či babičky priateľsky ruku s človekom, ktorý prechováva úctu k Jozefovi Tisovi a nenazýva ho inak ako „naším jediným skutočným prezidentom“? Môj dedo, ktorého opakovaně zmlátili agenti ÚŠB, by takému človeku napľul do tváre. Longauer od neho so širokým úsmevom prijal gratuláciu a ubezpečil ho o podpore a priateľských vzťahoch.

Ako prvé svoje rozhodnutie vo funkcii predsedu si docent Longauer zvýšil plat, takže s penziou má v čistom príjem ako poslanec parlamentu. A „neformálne“ sa stretol so sympatizantmi klérofašistov, ktorí investujú veľké peniaze, aby boli prijateľní do budúcej koalíčnej vlády. „Neformálne“ stretnutie Viliama Longauera s Milanom Uhríkom je platenou predvolebnou službou politikom, ktorým ide len o moc. A ktorí sľubujú ďalšie peniaze na ešte vyšší Longauerov plat.

Kladenie venca k pomníku pri Kamíne, kde sa vo februári 1945 odohrala najväčšia tanková bitka na Slovensku.

Súťažiaci navštívili miesta bojov

Martin Krno

Foto: Ladislav Skrak

Pre epidémiu COVID-19 sa po dvojročnej prestávke v Bratislave uskutočnilo krajské kolo vedomostnej súťaže Medzníky druhej svetovej vojny. Trinásť trojčlenných družstiev, zložených najmä z chlapcov – deviatakov základných škôl a žiakov osemročných gymnázií adekvátneho veku zabojovalo o to, kto má hlbšie poznatky z domácej i svetovej histórie v rokoch 1939 až 1945.

Výrazne bodoval kolektív študentov z Gymnázia Antona Bernoláka v Senci Martin Drdák, Ján Nemček a Filip Világi, ktorých pri-

pravoval mladý učiteľ dejepisu Slavomír Maľa. Druhé miesto si vybojovali žiaci Základnej školy Riazanská v Bratislave a tretie zo ZŠ a MŠ v Slovenskom Grobe.

Poznávací zájazd ako bonus

Okrem diplomov im tajomníčka ObIV SZPB Katarína Frišová odovzdala aj knižné odmeny a ako bonus aj pre ostatných účasť na poznávacom zájazde po stopách začiatku bratislavsko-brnianskej operácie, ktorá sa strhla na dolnom Hrone 25. marca 1945 a zavŕšila sa oslobodením územia strednej Moravy 5. mája. Voľné miesta vo veľkokapacitnom autobuse doplnili členovia základných organi-

zácii SZPB, ktorí si pochvaľovali, že s mladými je to hneď veselšie.

Prvou zástavkou sa stal Dom bojovej slávy v Kalnej nad Hronom, v ktorom si účastníci zájazdu vypočuli odbornú prednášku o strategickú situáciu na prelome rokov 1944 a 1945 predtým, ako Červená armáda aj s príslušníkmi Rumunskej kráľovskej armády spustila ofenzívu proti nemeckým okupačným vojskám. Na Pohroní sa viedli tvrdé boje už od Vianoc 1944.

Expozícia oslobodzovacích bojov v regióne Tekov sídli v domčeku, ktorého stenu síce prevrtili guľometné strely, no prežil prechod fron-

(Pokračovanie na str. 3)

Záhada základnej organizácie z Vrakune

Lýdia Kokavcová

Foto: autorka

Začiatok tohto príbehu sa udial už dávnejšie, v roku 2018. Na oblasťnom výbore v Bratislave dostali informáciu o založení novej základnej organizácie SZPB v mestskej časti Vrakúňa. Privítali ju s potešením, veď antifašistov a antifašistiek nikdy nie je dost. Riadne zapísali jej vedenie a dvanásť členov.

Osobne tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer sa podujal vybavovať celú agendu okolo novej organizácie. Zaregistroval členov vrátane seba, svojej manželky a dcéry. Nasledujúci

rok zvolila ZO Vrakúňa svojho nominanta do bratislavského oblasťného výboru. Stal sa ním František Pecha. Na konferencii SZPB ani na nasledujúcich zasadnutiach ObIV sa ale nikdy neobjavil.

Noví členovia bez prihlášok

Čas plynul a základná organizácia zostávala nepovšimnutá. Zmeny v počte členov nahlasoval vždy Longauer. Oznamoval úmrtia aj prírastky ľudí. Dal zaregistrovať mená do databázy. Údaje boli často neúplné. Na výzvy tajomníčky ObIV Kataríny Frišovej na doplnenie agendy nereagoval. Z adresy Františka Pe-

chu sa pošta vracala späť ako nedoručiteľná.

Raz za rok kúpil Viliam Longauer dvanásť až štrnásť členských známok s dovetkom, že on sám ich rozdá členom a členkám vo Vrakuni. Bolo to rozumné, šetril im cestu do centra hlavného mesta.

Na oblasťný výbor často prichádzajú požiadavky z rozličných bratislavských ZO, či môžu prísť rokovať do zasadačky na Štúrovej ulici. Samozrejme, veď priestor v sídle SZPB patrí všetkým členom. Základné organizácie horko-ťažko vykryjú zo svojho rozpočtu aktivitu, ktorým

(Pokračovanie na str. 2)

Záhada základnej organizácie z Vrakuňa

(Dokončenie zo str. 1)

sa venujú, niet peňazí na drahé prenájmy. ZO Vrakúňa takúto požiadavku nevzniesla ani raz.

Schôdzovanie vo veciach?

Na bratislavskom oblasťnom výbore o aktivitách ZO Vrakúňa v podstate nevedeli nič. Nikdy nikoho z vedenia nepoznali na svoju akciu či schôdzu, nik z jej členov sa nezúčastňoval na celomestských podujatiach Zväzu. Správy z ich VČS bolo treba dlhodobo vymáhať, napokon ich vždy priniesol Longauer. Boli formálne, všeobecné, bez konkrétností o ich akciách.

Veľmi konkrétna a viditeľná počas tých rokov bola však účasť Longaue- ra na zasadnutiach základnej organizácie č. 37 Petržalka, do ktorej vstúpil ešte pred mnohými rokmi. Prečo byť len v jednej ZO, keď sú naporúdzajú dve?

Zjavná zmena nastala počas príprav XVIII. zjazdu. Oznamenie hovorilo, že v decembri 2022 sa v Račianskej viedke na Trhoviisku na Miletičovej ulici o 13.00 uskutočnila výročná členská schôdza. Po nej figuruje Viliam Longauer už ako podpredseda ZO Vrakúňa a jeho členstvo v Petržalke je ukončené. V ZO č. 37 totiž za predsedu a delegáta na oblasťnú konferenciu navrhli iného kandidáta.

Termín konania VČS vo viedke oznámili na OblV na poslednú chvíľu. Konala sa akurát v deň a hodinu, keď bola na-

Na Hrachovej 36 je budova ubytovne.

hlásená schôdza ZO, ktorú vedie predseda OblV Martin Krno. V tom čase sa on alebo tajomníčka Frišová zúčastňovali v podstate na všetkých VČS SZPB v Bratislavskom samosprávnom kraji. Takto sa Krnovi znemožnila účasť na výročnej schôdzi ZO Vrakúňa – ak vôbec prebehla.

Tajný tromf: Viliam Longauer

Predsedom ZO Vrakúňa je teraz Ján Valentín, „revízorom“ Tomáš Hrabovský (v databáze sa uvádza raz ako Hrabovszki, potom ako Hrabovský). Základná organizácia nezvolila za delegáta na oblasťnú konferenciu Valentína, ale Longaue- ra, podporila jeho kandidaturu na celoslovenského predsedu Zväzu a Zdenka Martona odporučila na šéfa bratislavskej organizácie. Každý hlas sa totiž počíta, hoci s tým Martonom im to na konferencii ešte nevyšlo.

Priebeh XVIII. zjazdu otvoril množstvo otázok. Zaznela aj tá, čo na výsledok hovorí v súčasnosti materská ZO Viliama Longaue- ra. Všetci krčili plecami, otázka zostala bez odpovede. Nenašiel sa nik, kto by o ZO SZPB Vrakúňa čokoľvek vedel a okrem Longauerovej manželky niekoho z jej členov poznal.

Keďže aktivita základných organizácií je pre fungovanie Zväzu kľúčová, o vec sme sa začali zaujímať. Chceli sme hovoriť so šéfom ZO, ktorej činnosť zo všetkého najviac pripomínala prácu v utajení. Zatelefonovali sme teda Jánovi Valentínovi.

Mobil uvedený v databáze nik nebral, a tak sme si telefónne číslo overovali v petržalskej Asociácii vlastníkov bytov (AVB), kde bol v minulosti Valentín členom Správnej rady. Jeho kolega z AVB nám po telefonáte s ním povedal, že mu môžeme zavolať. Číslo bolo teda správne. Valentín je vraj po mozgovej príhode a rozpráva trochu pomalšie, no dá sa s ním dohodnúť.

Telefón zdvihla jeho manželka a po našom predstavení sa odovzdala mu mobil. Začali sme s otázkou, koľko členov má jeho ZO. Po chvíli ticha odpovedal: „Neviem vám povedať, lebo... Nepoviem

vám absolútne nič.“ Skúsili sme to teda otázkou o tom, kde sa stretávajú. To už však predseda ZO odišiel od telefónu a zrejme ho zabudol vypnúť, lebo sme v diaľke počuli len dve vety: „...z protifašistických bojovníkov, vraj koľko je členov... Vilko bude vedieť koľko, treba sa jeho opýtať...“

Mená bez adresy, adresy bez mena

Žeby predseda nevedel, koľko členov pôsobí v jeho ZO? A odmietal sa ďalej baviť o svojej organizácii? S tým sme sa ešte nestretli. Naš redakčný mail je plný udalostí z regiónov, ZO a oblasťné výbory sa predhávajú, aby sme v Bojovníku informovali o ich podujatiach a zverejnili z nich fotografie aj s členmi. Píšu nám,

Rajecká 12 CHRÁNENÝ PRIESTOR			
Spoločné priestory tohto sbytného domu sú monitorované technickými zariadeniami za účelom ochrany osôb a majetku!			
MENO	ČÍSLO TELEFÓNU	MENO	ČÍSLO TELEFÓNU
Borský	054	Kováč	041
Bugar	022	Mundi	011
Bukata	014	Ružič	052
Bočková, Horecký	023	Haringová	063
Forgáč	073	Trubiansky	044
Hodul	034	Štátni	064
Hylantárová, Míčov	033	Strelecký	077
Iró	024	Sopko	031
Rjachovský	061	Šamir	053
Medzirovný, Šandárová	052	Šebesta	047
Kubačka	021	Gortlánsky, Hortlánska	071
Mikol	012	Pauly	013
Minarovič	074	Verner	032
Mitas	043	Kruták	051

Podľa menoslovu na schránkach na Rajeckej 12 žiadny Ján Valentín nebýva.

upozorňujú a opäť posielajú príspevky, ak sme ich nestihli uverejniť.

Za predsedom sme sa vybrali osobne. V registri SZPB má adresu Rajecká 12. Na zvončekoch ani schránkach v bytovke však žiadny Ján Valentín ani jeho manželka nie sú uvedení. „Také meno som tu nepočula, a to tu bývam už vyše tridsať rokov,“ hovorí nám pani, ktorá práve vošla do vchodu so psíkom.

„Býva vo Vajnorochoch, pri učilišti BEZ vo Vajnorochoch,“ ozrejmujeme nám jeho kolega z AVB, keďže predseda ZO už mobil nezdvihá. Nuž, Vajnory sú síce celkom inde ako Vrakúňa, no zašli sme aj tam. Ulica sa volá Rybníčná. Adresu na Rybníčnej

V budove s adresou Rybníčná 61 bola niekedy reštaurácia.

61 má podľa databázy aj ďalší člen ZO Vrakúňa, spomínaný František Pecha. Na mieste sme pochopili, prečo sa pošta vracia späť ako nedoručiteľná. Na Rybníčnej 61 je totiž reštaurácia, objekt momentálne ponúkajú na predaj. Ktovie, možno v nej bol pán Pecha štampast... Na Rybníčnej sú dva paneláky, tretia, sčasti obývaná novostavba ešte ponúka voľné byty. Paneláky majú označenie 61/a a 61/b. Prezreli sme všetky schránky, meno Ján Valentín ani František Pecha nebolo na žiadnej.

Na Rybníčnej sú dva paneláky, tretia, sčasti obývaná novostavba ešte ponúka voľné byty. Paneláky majú označenie 61/a a 61/b. Prezreli sme všetky schránky, meno Ján Valentín ani František Pecha nebolo na žiadnej.

Námet pre nový diel Mŕtvych duší

Zo súčasných 12 členov má adresu v registri SZPB uvedenú ešte Karol Szajko (Zimná 4) a Tomáš Hrabovský (Košická 36). Ani jeden z nich na danej adrese nebýva. Adresa Ing. Mariána Horvátha (Hrachová 36) nás zaviedla do ubytovne sezónnych robotníkov. Nik z opýtaných také meno nepočul.

Koľkí z členov ZO Vrakúňa vôbec existujú? A kde bývajú? Samotný podpredseda ZO – Viliam Longauer na otázky, ktoré sme mu ohľadom jeho ZO vo Vrakuni poslali, do redakčnej uzávierky neodpovedal.

Zostáva nám veriť, že aspoň osoba menom Viliam Longauer je človek, ktorý sa za neho vydáva. Práve tajomník ÚR SZPB mal byť ten, kto najprísnejšie dohliada, aby sa noví členovia prijímali do Zväzu presne tak, ako určujú Stanovy SZPB a podľa nich sa vytvárali aj jednotlivé základné organizácie.

Mŕtve duše náš Zväz určite nepotrebuje. Práve naopak, poškodzujú jeho dôveryhodnosť v spoločnosti. Jedine, že by... Ale o tom už dávno napísal Nikolaj Vasiljevič Gogol.

Zrada na Povstaní sa začala pred zjazdom

Martin Krno, predseda OblV SZPB Bratislava

Mnohým členom SZPB sa konečne otvárajú oči po informácii rozšírenej na sociálnych sieťach celého Slovenska – o oficiálnom prijatí najvyšších predstaviteľov postfašistického hnutia Republika Viliamom Longauerom a Zdenkom Martonom na pôde Ústrednej rady.

Predsedsťvo OblV SZPB v Banskej Bystrici prijalo 29. júna 2023 stanovisko. V liste adresovanom Longauerovi a podpísanom členom Predsedsťva ÚR SZPB Jánom Pacekom sa o. i. uvádza:

„Vyslovujeme hlboký nesúhlas so stretnutím so zástupcami politickej strany Republika Milanom Uhríkom a Jozefom Viktorínom. Uvedený čin rozburil hladinu verejnej mienky, členov SZPB, ako aj spolupracujúce orgány a in-

stitúcie. Uvedená skutočnosť ovplyvňuje vzťah k samotnému členstvu v našej organizácii. Mnohí z tohto dôvodu zvažujú vystúpiť zo SZPB. Žiadame vás o vysvetlenie dôvodu stretnutia a čo bolo predmetom rokovania so stranou Republika.“

Longauer drží Bobriku mlčanlivosti

Docent Longauer, inokedy mimoriadne zhovorčivý, na tú tému odvtedy akoby držal Bob-

riku mlčanlivosti. V skutočnosti tí, čo teraz žiadajú, aby prehovoril, si môžu Longauerovo vysvetlenie prečítať v deníku Hospodárske noviny (HN) z 28. júna:

„To bolo len také, že si chceli urobiť jednu fotografiu. A hovorím, tak si urobte, veď ja vás poznám (mal na mysli Viktorína). Aj Milana Uhríka, ktorý v Európskej únii bojuje za Slovensko. Bolo to len krátke bezvýznamné stretnutie. Prišli mi zavinišovať. Tak som mal ich vyhodit' cez dvere? To ja nerobím.“

Jozefa Viktorína prijala za člena SZPB 20. júla 2022 ZO Petržalka 2 (predseda Anton Kozubík). S touto ZO má Viliam Longauer aj mimopracov-

ne veľmi čulý kontakt. Zrejme tu sa zoznámil s Viktorínom. Generál vo výslužbe Viktorín zo Solčian, viacnásobný vojenský pridelenec SR v zahraničí, kandiduje z 5. miesta za Republiku vo voľbách do NR SR. To, že by si Uhrík s Longauerom prišiel urobiť iba „fotičko“ s vlastnou osobou do rodinného albumu, sotva niekto uverí. Fotografia bola dopredu určená pre širokú verejnosť a najmä pre predstaviteľov politických strán, ktorí tri mesiace pred voľbami do NR SR horúčkovo sčítavajú, kto s akými žetónmi bude disponovať v budúcom parlamente, aby s nimi mohli vytvoriť vládu väčšinu.

„Uhríka považujem za jedné-

ho z mála lojalných europoslancov, ktorí obhajujú Slovensko a mier,“ povedal Longauer v tejto súvislosti pre HN a dodal, že mu imponujú Uhríkove vystúpenia v Europarlamente.

Je Milan Uhrík antifašista?

Na to, aby sme to zistili, stačia tri kontrolné otázky:

1. Ako hodnotí vojnového zločinca Tisu? Odpoveď predsedu Republiky: „Dr. Jozef Tiso bol doposiaľ jediný skutočný slovenský prezident.“

2. Odsudzuje to, že nemeckí nacisti v kolaborácii s Tisovými režimom zavraždili v táboroch smrti vyše 70-tisíc Židov zo Slovenska? Uhrík tvrdí, že

(Pokračovanie na str. 4)

Robia z nás bláznov

Koncom júna odmietlo Ministerstvo vnútra SR zapísať „nového“ štatutára SZPB. Zobralo do úvahy stanovisko predsedu Rozhodcovskej komisie SZPB JUDr. Jána Kochana o tom, že 18. zjazd treba považovať za neplatný vzhľadom na jeho chaotický priebeh, ktorý bol v rozpore so Stanovami SZPB.

Okrem toho ministerstvo konštatuje, že SZPB nespĺnil ani formálne podmienky pre zápis – chýba riadne uznesenie zjazdu a prevzatie agendy od predchádzajúceho štatutára. Pavol Sečkář totiž odmietol odovzdať agendu „novému“ vedeniu, kým nebude mať k dispozícii riadne uznesenie. Ministerstvo odporúča, aby SZPB až do ďalšieho zjazdu viedli pôvodné orgány.

Nedávno opäť predložilo „nové“ vedenie Zväzu dokumenty na zápis do registra MV SR. Ich zoznam znie: Uznesenie XVIII. zjazdu SZPB z 20. 5. 2023, Správa volebnej komisie z XVIII. zjazdu SZPB, Zmena údajov o štatutárnom orgáne, Zápisnica o zasadnutí a Uznesenie ÚR SZPB z 21. 6. 2023, Námiety k stanovisku vydaného vo veci „Zmeny údajov v štatutárnom orgáne SZPB“, Žiadosť o podpis Pavla Sečkářa, pôvodného predsedu SZPB, a Doklad o zaplatení správneho poplatku.

Robia z nás bláznov. Ak existuje právoplatné uznesenie z 20. 5. 2023, najdôležitejší dokument zjazdu, prečo ho nepredložili pri prvom pokuse o zápis do registra, t. j. koncom mája 2023? Poslali len akýsi výpis z uznesenia. Vtedy žiadne neexistovalo. „Nové“ vedenie vytvorilo „Uznesenie“ až po tvrdej kritike viacerých čle-

nov ÚR na jej rokovaní mesiac po jazde – 21. 6. 2023. Nezodpovedá skutočnému priebehu zjazdu a nepredložila ho návrhová komisia, ktorá je na to určená. Ako konštatoval 28. júla (!) jej člen Jozef Petráš (OblV SZPB Martin): „Ak by existovalo právoplatné uznesenie, musel by som ho vidieť a podpísať. To sa nestalo.“

Nevieme, aký je obsah ďalších dokumentov. S určitou ale vieme, že prinajmenšom predložené uznesenie je vyfabrikované, antidatované a neplatné. „Nové“ vedenie chce ďalšie štyri roky spravovať majetok a reprezentovať SZPB. Dá sa mu veriť, keď predkladá štátnemu orgánu falošné, neprávoplatné dokumenty? Dostať sa do funkcie vďaka podvodu, o ktorom vie veľa ľudí, je veľmi nešťastný spôsob budovania si kariéry. O dôsledkoch pre Zväz nehovoriac. (red.)

Súťažiaci navštívili miesta bojov

(Dokončenie zo str. 1)

Po novembri 1989 bol spustošený a artefakty rozkradnuté, no neskôr sa ho aj vďaka nadšencom histórie zo SZPB podarilo obnoviť.

Výnimočná zbierka zbraní

Bolo vidno, že žiaci sprevádzaní svojimi učiteľmi sa skutočne zaujímajú o novodobú históriu. Tícho počúvali lektora z Tekovského múzea v Leviciach, padali aj otázky, so záujmom si prezreli dobovú vojenskú techniku, protiletadlový kanón či sovietsky tank T-34 netušiac, že ich v ten deň uvidia ešte tri.

Druhý stál v súkromnom múzeu v Pohronskom Ruskove, ktoré predstavuje výnimočnú zbierku zbraní, údajne najväčšiu na Slovensku, stovky uniforiem, prílb, dokumentov a iných predmetov viažucich sa na druhú i prvú svetovú vojnu. Hádám najviac návštevníkovi utkvie v pamäti zabudnutá nemecká helma vrastená do kmeňa stromu, vrutľa zavítaná pri páde zostre-

leného lietadla hlboko do pôdy, ktorú objavili až po 70 rokoch, či dramatické bojové scény s figurami.

Chodia sem kustódi zo štátnych múzeí a iných inštitúcií, filmári, zberatelia zbraní zo zahraničia. Pri tom najväčším zážitkom je počúvať zanietené vysvetlenia majiteľa múzea Ladislava Žákoviča, najmä príbehy o tom, kde a za akých podivných okolností sa dostal k tomu či onomu exponátu. Takže nielen chlapi, ale aj dievčatá a ženy sa tvárili nadšene. A chutil aj obed, ktorý navarila pani Žákovičová.

Slovenský Kurský oblúk

Tretí tank, na ktorom sa mohli žiaci odfotografovať, je súčasťou pamätníka pri Kameníne. Zimná operačná situácia sa tu vyvinula tak, že na ľavom brehu Hrona sa rozmiestnili nemecké a maďarské vojská, na protíahle sovietske. Tie oslobodili obec 27. marca 1945. „Ulice boli plné mŕtvych vojakov hrdinskej Červenej armády a ich telá sme pocho-

Účastníci poznávacieho zájazdu po dolnom Pohroní pred Domom bojovej sávy v Kalnej nad Hronom.

vali v spoločnom hrobe Neznámeho vojaka,“ píše sa v kronike.

Odohrala sa tu najväčšia tanková bitka na našom území, preto ju niekedy označujú za slovenský Kurský oblúk. Len Nemci tu nasadili okolo 400 tankov. Počas bojov zahynulo 130 miestnych obyvateľov a približne 5000 vojakov na oboch stranách. Bolo zničených 80 percent domov vrátane veže kostola.

Modernistický pamätník na úbočí nad mostom cez Hron pochádza až z roku 1985. Skladá sa z betónovej konštrukcie s reliéfmi a spomínaného tanku T-34, ide ale o neskorší model, než aký tu bojoval v roku 1945.

Socha osloboditeľa Bratislavy pri Hrone

Cestou späť zažili mladí súťažiaci ešte jednu, tajne plánovanú prestávku. V Starom Tekove. Presnejšie v areáli Bažantnica. Meno jedného z najznámejších sovietskych maršalov – Rodiona Malinovského, rodáka z Odessy, sa v ten deň vo výkladoch histórie často opakovalo. Ved' práve on velil 2. ukrajinskému frontu a teda aj bratislavsko-brnianskej operácii.

V našom hlavnom meste začiatkom 90. rokov minulého storočia premenovali ulicu nazvanú po ňom na Šancovú. Pre isto-

tu strhli aj veľkú pamätnú tabuľu. Ak, ak si chce ktosi uctiť jeho pamiatku, musí prísť sem, kde Malinovskému na súkromnom pozemku pred necelými dvoma rokmi odhalili sochu v životnej veľkosti. Jej autorom je akademický sochár Slavomír Gibej.

Pri vchode do areálu nás už vítal majiteľ Bažantnice Jozef Hostinský. Spolu s ním dúfame, že sa mu podarí prekonať problémy so štátnou správou a bude môcť obnoviť rekonštrukcie historických bojov na Hrone. Od roku 2006 sa tu odohralo ich 13 ročníkov. Išlo o najmasovejšie podujatie svojho druhu na Slovensku.

Obnovili Tankové dni Laugaricio

Ján Rohár

Foto: autor

Po dlhých štyroch rokoch sa v Trenčianskych Stankovciach opäť konala najväčšia ukážka tankovej techniky na Slovensku. Pre divákov pripravili naozaj zaujímavú zmes ukážok historickej techniky z prvej i druhej svetovej vojny, no priestor dostala aj prezentácia najnovšej techniky Ozbrojených síl SR.

Ôsmy ročník podujatia odštartovali prvého júla slávnostným výstrelom z dela OS SR. Následne mali tisícky návštevníkov možnosť pozrieť si bohatý program zložený z dynamických ukážok vojenskej techniky, zásahov vojenskej polície či rekonštrukcie bojov z oboch svetových vojen.

Viac amerických či nemeckých vojsk

Statické ukážky neostali tým dynamickým nič dlžné. Hostia sa mohli postupne prejsť pomedzi vojenskými táborami takmer všetkých bojujúcich strán

v 2. svetovej vojne, Rumunskej kráľovskej armády, armády Slovenského štátu či fašistického Talianska. Oproti minulým ročníkom bolo cítiť väčšie zastúpenie historických amerických či nemeckých vojsk na úkor sovietskych.

Napriek tomu sa legendárny sovietsky tank T-34 nedal pri vstupe do areálu prehliadnuť. Zážitkom bolo sledovať, ako sa tento oceľový kolos presúval a svo-

je miesto zaujal len niekoľko metrov od svojho najväčšieho konkurenta – republiky nemeckého tanku Tiger.

Mohli sme naďažiť aj na ďalšie ukážky z iných historických období. Na jednom mieste ste tak mohli navštíviť francúzske zákopy 1. svetovej vojny, pozrieť si prácu československých pohraničníkov alebo zažiť atmosféru americkej vojny vo Vietname. Na akcii sme našli aj starove-

Ukážky bojov na Tankových dňoch Laugaricio.

ký rímsky tábor, ktorý odkazoval na názov celého podujatia Laugaricio, čo bola staroveká rímska osada ležiaca neďaleko dnešného Trenčína, s ktorou sa spája i slávny nápis na trenčianskej skale.

A čo dejiny Slovenska?

Organizátori za hlavnú tému tohtoročných tankových dní zvolili rekonštrukciu bojov o francúzske mesto Carentan z roku 1944. Odohrali sa medzi americkými a nemeckými vojskami 6. až 13. júna 1944. Išlo o širšiu súčasť bitky o Normandiu v rámci operácie Overlord. V slovenských pomeroch sme tak po prvýkrát mohli vo väčšej miere sledovať zapojenie sa americkej historickej vojenskej techniky v bojovej ukážke.

V rámci nej sa predviedli i stíhači z oboch bojujúcich strán, ktorí podujatiu dodali autentický charakter. Veľmi vydaté boli aj letecké súboje z 1. svetovej vojny, nevynímajúc z toho slávne dvojplášňiky či dokonca trojplášňiky.

Tankové dni Laugaricio 2023 tak úspešne nadviazali na minulé ročníky. Škoda, že sa ich organizátori rozhodli vynechať bojovú ukážku, ktorá by pripomínala aj vojenské dejiny Slovenska.

Zrada na Povstaní sa začala pred zjazdom

(Dokončenie zo str. 2)

nie je historik, a tak k holokaustu nevie zaujať stanovisko.

3. Aký má vzťah k Povstaní? Dokázal to ako riaditeľ úradu Banskobystrického samosprávneho kraja v roku 2015 na deň štátneho sviatku, keď asistoval Marianovi Kotlebovi pri vyvesovaní čiernych zástav na Námestí SNP. Preňho je 29. august 1944 dies irae – dňom hnevu.

Napriek tomu Uhrík vo svojom statuse z 27. júna pod fotografiou s vysmiatym Longauerom a Martonom zdôraznil: „Mnoho členov a poslancov za hnutie Republika sú zároveň aj členmi SZPB. Budeme sa preto snažiť o rozvoj konkrétnej a kultivovanej spolupráce s týmto zväzom.“

Deň predtým v diskusnej relácii RTVS vyslovil aj konkrétne mená. V ústrednej evidencii SZPB sa však nevyskytuje Rafael Rafaj, bývalý hovorca predsedu SNS Jána Slotu (na 23. mieste).

Iné je to s krajským predsedom Republiky v Nitre plukovníkom v.v. Petrom Pukanom, ktorý pôsobil ako príslušník stálej delegácie SR pri NATO v Bruseli a na viacerých „mierových misiách“ v zahraničí (15. miesto na kandidátke).

Konal v rozpore so Stanovami

Začiatkom apríla sa na mňa obrátili priatelia z Nitry, či reku ideme do SZPB prijímať už aj Kotlebu. Prečo? Lebo u nich sa tam ktosi tlačí z Republiky. Nešlo o hoax. Ukázalo sa, že na pokyn tajomníka ÚR pracovníčka organizačného oddelenia vystavila členský preukaz na meno Peter Pukan. Longauer ho v Bratislave dal nitrianskemu aktivistovi Slavomírovi Fijalkovi s tým, že ho zanesie na oblastný výbor.

Potvrdila nám to tajomníč-

ka OblV v Nitre Anna Zabáková: „Dostali sme odkaz, že preukaz máme odovzdať na členskej schôdzi pánovi Pukanovi. Ale ja som ani poriadne nevedela, kto to je. Netušila som, ktorá ZO ho prijala na základe prihlášky, ani tú som nikdy nevidela. Napokon pán predseda Jozef Havel odo mňa prevzal preukaz so slovami, aby som to nechala naňho.“

Ihneď som napísal mail predsedovi nitrianskeho OblV: „Dozvedel som sa, že šéf krajskej organizácie strany Republika v Nitre má u vás vstúpiť do SZPB. Na ÚR mi potvrdili, že vám už poslali jeho členský preukaz. Prosím vás, zastavte to. Keby sa o tom dozvedeli novinári, bol by z toho škandál!“

Takmer vzápätí prišla reakcia: „Dobrý deň, pán Krno! Stalo sa. Preukaz je zadržaný. Nevie, kto schválil prihlášku, u nás nie!!!! Dr. Havel.“

Stalo sa. Longauer ako tajomník ÚR nie raz dal v rozpore so Stanovami SZPB vystaviť preukaz na osobu, pre ktorú sa až dodatočne, napr. v Bratislave, hľadalo zaradenie v nejakej ZO. Nadmerná osobná iniciatíva pri zvyšovaní členskej základne? No dobre, ale aj prijímaním ľudí z postfašistickej strany?

Ako dotieravé ovady

Keď Longauerovi dohovára podpredseda ÚR SZPB Jozef Ťažký, aby čosi také nerobil, dočkal sa odpovede, že Pukan je skvelý chlap, bodaj by takí boli aj naši členovia. Hľadám je na mieste spýtať sa priameho účastníka protifašistického odboja Karola Kunu, či aj on považuje jedného z najvyšších predstaviteľov hnutia Republika za vynikajúceho človeka.

Slavomíra Fijalku iste poznajú členovia Zväzu ako muža,

ktorý s priateľmi z KVH pri rozličných príležitostiach drží stráž v historických uniformách. Možno aj to bol dôvod, že keď nedávno zakladal novú ZO SZPB v Nitre, obrátili sa naňho so záujmom o členstvo dvaja funkcionári Republiky – spomínaný Peter Pukan a právnik Dalimír Solčanský (30. priečka na kandidátke).

Fijalka sa ich spýtal: „To pôjdete s vencami 18. apríla na Tisov hrob a potom 9. mája na Slavín?“ Keď začali rozvádzať, že osobnosť pána prezidenta Tisu musia ešte historici poriadne prehodnotiť, odvetil im rázne: „Do našej ZO vás rozhodne neprijmeme!“

Predčasné voľby sa blížila, preto politici z Republiky krúžia okolo SZPB ako dotieravé ovady. Aj tých v Nitre zrazu čosi osvietilo a Pukan spolu s Longauerom a zástupcami ďalších inštitúcií išiel 30. marca položiť kvety k pomníku Červenej armáde. Zaujímavé, že červené hviezdičky na historických uniformách úradníčky zo štátnej správy zakázali, no prítomnosť predstaviteľa postfašistickej strany na oslavách oslobodenia im neprekážala. Vari vtedy, ak nie skôr, zafungovala zázračná chémia medzi Pukanom a Longauerom.

Ján Uhrík: Eda Kočiša prijmem

Pukanov členský preukaz držia teda pod zámokom v kancelárii OblV SZPB v Nitre, iste by si zaslužili čím skôr skartáciu. Nie všade však pristupujú k prijímaniu nových pochybných členov tak prezieravo ako v mesiaci pod Zoborom. Krajský predseda Republiky v Prešove Eduard Kočiš zo Stropkova sa členstvom v našom Zväze chválil v parlamente. Na ústredí SZPB

ho však neregistrujú.

Preto som zatelefonoval dlhoročnému predsedovi OblV vo Svidníku Jozefovi Rodákovi. Ako 80-ročný na nedávnej oblastnej konferencii už nekandidoval na túto funkciu, ale za šéfa ZO v Sobranciaciach Jána Uhríka sa zaručil: „Je to taký radikál, otvorený chlap. Určite by nezobral do svojej organizácie dokoľko z tej fašistickej strany.“

Ten ale potvrdil presný opak toho, čo uviedol Rodák: „Ano, Edo Kočiš si podal prihlášku za člena Zväzu. Poznám ho už roky. Nemáme vôbec žiadny dôvod, prečo by sme ho nemali prijať. Rozhodneme o tom na slávnostnej členskej schôdzi, ktorú zvoláme na počesť Povstania zrejme na 29. augusta.“

Na otázku, či mu neprekáža, že Kočiš je poslancom za neofundácku stranu, Ján Uhrík reagoval: „Ale to je politika, a my sme predsa apolitické združenie... On k nám vstupuje ako občan, nie ako politik.“ Moja odpoveď: „Takže od rána do obeda je členom postfašistickej strany a potom až do večera antifašistom?“

Krátku. No ostrú výmenu názorov predseda ZO, ktorá pred rokom získala čestný titul kpt. Adolfa Weinholda, priklincoval slovami: „Členovia Republiky sú rozumnejší a užitočnejší ako mnohí funkcionári SZPB.“ Čo by asi Uhríkovi na takéto reči a skutky povedal Adolf Weinhold, ktorý v boji proti fašizmu položil to najdrahšie, svoj život?

V Detve dostali hnedí zelenú

V centrálnej evidencii SZPB z funkcionárov Republiky majú na zozname členov okrem Viktorína aj podpredseda tejto strany, dvojku na jej kandidátnej listine Miroslava Suju z Detvy. V minulosti si vyslúžil označe-

nie „Černákov vojak“, lebo pracoval v spoločnosti Security 3 s.r.o., ktorej spoluvlastníkom bol odsúdený vodca zločineckej skupiny Mikuláš Černák. To sa v Sujovom životopise na internetovej stránke Republiky vôbec neuvádza. Ani to, že vystupovaním v Národnej rade napodobňuje bezočivý kúsok Igora Matoviča, keď bol ešte v opozícii.

Detviansku ZO SZPB vedie Július Feješ, zakladateľ „skutočne marxisticko-leninskej“ Komunistickej strany Slovenska – 91 (od roku 1992 súčasť dnešnej KSS). Práve od neho by človek neočakával, že si vezme k sebe podpredsedu postfašistickej strany. Nepochybne by mali k tomu čo povedať aj zástupcovia príslušného OblV vo Zvolene.

Longauerove dušovanie sa, že predstavitelia Republiky zavítali do sídla SZPB nepozvané, stojí na hlinených nohách. Zradu na ideáloch Povstania, medzi ktorými určite nebola podpora ľudákov a fašistov, sa chystala už pred chaotickým zjazdom v Bánovciach nad Bebravou.

Zrejme takéto pokusy sa nediali a nedejú iba v Bratislave, Detve, Nitre či v Stropkove.

Či už to spôsobila nedostatok mentálna výbava alebo vedomá účasť na kalkuláciách vysokej politiky pred voľbami, táto hanba nepadá len na zdiskreditovaného Longauera, no na celú organizáciu.

Podarí sa jej prežiť toto husté obdobie? Bez toho, aby sme hneď teraz rázne konali, určite nie. Lenže väčšina členov i funkcionárov zatiaľ mlčí, vyčkáva, ako sa tento zápas skončí. Základná otázka, na ktorú by si mal každý z nás odpovedať, znie: „Budeme tolerovať postfašistov v našej antifašistickej organizácii?“ Niečo také nemajú nikde na svete.

Na tomto mieste uverejňujeme status z mailovej stránky strany Republika. Autor je z Bratislavy a je členom tímu jej odborníkov na obranu, nachádza sa na 25. mieste volebnej kandidátky.

Dnes nie je dôvod na oslavy

Tomáš Špaček, 29. augusta 2020

Žiadny hrdý štát nemôže oslavovať zahraničím podporovaný násilný prevrat, ktorý bol mierený proti jeho štátnosti a svojbytnosti.

Viem, že mám medzi sledovateľmi viacero ľudí z ročníkov, ktoré prežili značnú časť života v minulom režime. Preto rozumiem, že indoktrinácia minulého režimu vo vás zanechala stopu a SNP pravdepodobne považujete za pozitívnu historickú udalosť. Opak je však pravdou.

SNP neskrátilo vojnu ani len o jediný deň a stálo nás desaťtisíce zbytočne stratených životov. Dediny a mestá, ktorých obyvatelia dovtedy takmer nepociťovali strasti vojny, sa zo dňa na deň ocitli uprostred bojovej zóny, kde ich jeden

deň vyciavali partizáni a druhý deň čelili vyhrážkam alebo rovno represiam zo strany národne socialistického Nemecka.

Partizánčenie osobne považujem za zákernej ba vrcholne zbabeľný štýl boja, keďže jeho taktika spočíva primárne v sabotážnych a prepadových útokoch a následného stratenia sa v hore, prípadne skrytím či splynutím s miestnymi, čo má logicky za následok represie aj proti tým, ktorí sa na tom aktívne, ani pasívne nepodieľali. Išlo v podstate o akt, ktorý by sme dnes vyhodnotili ako páchanie terorizmu...

Chcem hlavne poukázať na to, že je neskutočnou hanbou, keď máme za sviatok udalosť, ktorá mala za cieľ deštrukciu nášho prvého štátu, na ktorý by sme mali byť právom hrdí.

Tomáš Špaček ešte keď kopal za Kotlebovcov LS NS.

Členský preukaz Petra Pukana držia pod zámokom na OblV SZPB v Nitre.

Zo zasadania tímu odborníkov na obranu z hnutia Republika, prvý sprava Tomáš Špaček, tretí gen. Jozef Viktorín, piaty Milan Uhrík.

Divadlo dokáže prežívať každý človek

Branislav Balogh

Foto: autor

Eva Mária Chalupová (1942) je divadelná a filmová herečka, dlhoročná členka činohry SND. Rodáčka z Turčianskeho sv. Martina je aktívnou recitátorkou na oslavách Dňa víťazstva nad fašizmom a akciách pripomínajúcich SNP v hlavnom meste. Už počas štúdia herectva na VŠMU bola na niekoľkých turné so súborom SLUK vo Francúzsku. Neskôr sa dostala na parížsku medzinárodnú univerzitu Divadla národov. Pôsobila v divadle Poetická scéna, kde našťudovala drámu Mannon Lescaut reprízovanú 150-krát. Okrem mnohých domácich produkcií s protifašistickou tematikou hrala v roku 2001 aj v americkej dráme o povstaní vo varšavskom gete, ktorú režíroval Jon Avnet. Filmoví diváci si ju môžu pamätať z diel Pokorené rieky, Červené víno alebo z komédií Stratená dolina a Utekajme, už ide! Účinkovala aj v seriáloch Povstalecká história, Kutýl s.r.o. a Panelák. Medzi jej záľuby patria prechádzky, návštevy spoločenských podujatí a celoživotné vzdelávanie. Žije v Bratislave.

Z akej rodiny pochádzate?

Moja matka Želmíra bola jedinou dcérou rodu Korbelovcov a dedičkou majetku v Bystričke pri Martine. Jej otec Gustáv Korbel, expert na kone, sa ešte počas monarchie vysťahoval za prácou do USA. Postavil v Bystričke solídny hotel s menšou divadelnou scénou. Po roku 1948 sa využívala ako družstevné kino. Bol nadaným ochotníckym režisérom a scenáristom, divadelníctvo malo v našej rodine istú tradíciu. Mama sa vrátila z cudziny po vzniku ČSR do Prahy. Anglistiku tam vyštudovala poľahky, keďže jazyk dobre ovládala. Učila angličtinu, mala vzťah k umeniu a každú nedeľu nám hrala na klavíri. Tatinko hral na husle.

Vaša rodina má blízko k národnému odboju za oslobodenie.

Moja rodina bola demokraticky a národne uvedomelá. Keď vypuklo Povstanie, ktorým náš národ sňal morálne a aj fyzické jarmo fašistickej poroby, zapojila sa do neho. Sestra Gustáva Korbela sa vydala za istého pána Žingora, s ktorým mala synov Bohuslava a Viliama. Bohuš zahynul počas SNP a Viliam bol slávnym partizánskym veliteľom, neskôr činovníkom v organizácii združujúcich partizánov. Koniec koncov, predchodcov SZPB.

Máte spomienku na Viliama Žingora?

Bol to najlepší priateľ môjho otca Oldřicha Chalupu. Mal žoviálnu povahu, vďaka svojmu šarmu a vystupovaniu bol v spoločnosti obľúbený. Jedným slovom, mal talent na riadenie a čaro osobnosti. Na jeho popud zanechal môj otec doma ženu a tri deti a šiel bojovať do SNP. Pôsobil spolu s Viliamom v jednotke a neskôr v brigáde (2. čs. partizánska brigáda M.R. Štefánika pozn. red.).

Otec naňho spomínal ako na čestného a statočného muža.

Čo sa dialo s rodinou po vypuknutí SNP?

Náš rodinný hotel obsadil Wehrmacht, takže to neboli ľahké časy. V Bystričke sa však mnohí zapojili do tajného odboja. Spomeniem ďalšieho priateľa môjho otca, profesora neurochirurgie Jozefa Maršala, ktorý bol ako 15. ročný partizánskou spojkou. Mali sme šťastie, pretože rezidenciu, ktorú mal na Bystričke nebohý prezident T.G. Masaryk, obsadili esesáci.

Neskôr prišlo oslobodenie.

To bolo slávy! Dôstojníci-červenoarmejci prišli na koňoch a tatinko, zarastený, páchnuci potom a tabakom vyniesol mamičku na rukách z domu na dvor a my sme ho objímali. Práve otec, rodák z Moravy, miloval Slovensko a vštepl mi lásku k vlasti. Dedina bola oslobodená, otcovia a synovia sa stretli s rodinami. Tatinko bol po vojne vyznamenaný medailou za účasť v SNP v Prahe.

Teraz niečo o vás. Aké je to, byť skvelou herečkou a recitátorkou?

Poézia je celoživotný údel, pretože rozumiť jej, to je proces. U mňa sa začal ešte v detstve, viedli ma k tomu učiteľia. Brat môjho drahého otca nám nosil básnické zbierky českých klasikov z Prahy. Mojou devízou bolo, že som sa už na základnej škole vedela tie verše rýchlo naučiť, nezabudnem ich a táto vlastnosť u mňa pretrvala dodnes.

Ktorého z klasikov máte najradšej?

Je ním Fiodor Michajlovič Dostojevskij. Nedávno skonštatovali na jednej konferencii literárnych vedcov, že najdokonalejší literárny charakter, aký bol kedy vytvorený, je knie-

Eva Mária Chalupová (prvá zľava) s redaktorom Bojovníka, Branislavom Baloghom a tajomníčkou ObIV Bratislava, Katarínou Frišovou.

ža Miškin z románu Idiot. Lepšieho človeka nikto nevytvoril. On, knieža Miškin, vyslovil moje životné krédo: Krása spasí svet. Mimochodom, v iných jazykoch sa namiesto „spasí“, používa „zachráni“, čo je omyl.

Žili ste aj v Paríži. Aký bol záver 60. rokov vo Francúzsku?

Krásny a podnetný. Študovala som, ako hrajú, akým spôsobom funguje scénografia a prejav. Keď som tam prišla, môj parížsky pedagóg mi povedal, že sa tam chodia maturanti učiť základy. „No vy máte diplom z Vysokej školy múzických umení v Bratislave, nechcete mi robiť asistentku?“ spýtal sa ma. Tak sme sa dohodli. Vystavili mi preukaz na vstup do všetkých divadiel a ja som ich sledovala pri práci.

V čom boli ich postupy iné ako naše?

Boli to veľké rozdiely. Oni neoslavovali premiéru, ale až derniéru. V porovnaní s nami skúšali s veľkou voľnosťou. Pamätám si Michalisa Kakojanisa, najväčšieho gréckeho režiséra tej doby, ktorý obsadil do úlohy Júlie (Shakespearova hra Rómeo a Júlia, pozn. red.) len štrnásťročnú dievčinu z gymnázia! Vedel to s amatérmi nacvi-

čiť na najslávnejšej francúzskej scéne Théâtre National Populaire. Naučila som sa nesúdiť ľudí po tom, čo som s kamarátom Jacquesom Moclerom sedela na premiére Čakanie na Godota. Vedľa mňa sedel suchý a nevýrazný vysoký pán. Až po premiére som s úžasom zistila, že to bol Samuel Beckett.

Aký máte vzťah k Francúzsku?

Po Slovensku je to moja najmilovanejšia krajina. Po vstupe spojeneckých vojsk si všetci mysleli, že tam ostanem. No to bolo vylúčené.

Z akého dôvodu?

Pretože mi je Slovensko najbližšie, je to môj domov. Kedysi som vravievala, že radšej budem o chlebe a vode, ale budem doma! Lebo domov sú ruky, na ktorých smieš plakať... (citát Miroslava Válka).

Platí to aj teraz, keď realita života u nás neraz nie je ružová?

Je to môj domov a domov mojich predkov. Čokoľvek sa mi stane, dobre viem, že za tým sú aj moji predkovia. Tí, čo už dávno nežijú ma istým, transcendentálnym spôsobom chránia. Mám vzťah k mojej dedovizni. Slovensko, moja vlasť, je najväčšia istota môjho života.

Často sa hovorí, že divadlá navštevuje málo ľudí. Mal by štát využiť prostriedky na zvýšenie ich návštevnosti?

Pre moju generáciu a generáciu mojich rodičov bola návšteva národného divadla sviatok, niečo, ako ísť do kostola. Dnes mládež často nejde ani do kostola a ani do divadla. Venuje sa jednej katastrofálnej záľube, a tou je nekonečné vysedávanie pred televíziou a hrami. Na pochopenie divadla netreba študovať univerzitu. Pamätám sa, že v Bystričke chodili na ochotnícke a aj profesionálne predstavenia prostí ľudia. Mali v sebe emóciu, prežívanie života, bolo to v nich. Schopnosť prežívať divadelné umenie je v každom človeku, len ju treba rozvíjať.

Chceli by ste ešte niečo vo svojom živote zmeniť alebo odovzdať?

Ďakujem životu za všetko. S ňou viaci konštatujem, že všetko je tak, ako malo byť. Som vďačná za svoju rodinu, blízkych, skrátka za ľudí, ktorých som mala možnosť stretnúť. Prajem mladším, aby sa riadili svojim vnútorným kompasom a vedeli sa na svet pozrieť očami toho druhého. Ako napísal Peter Sever, „z tej druhej strany pralesa“.

Kalište iba ako tichá spomienka

Ján Rohár

Náčelník generálneho štábu Daniel Zmeko 21. júla 2023 na oslavách M. R. Štefánika v Košariskách vyhlásil, že „najviac čo zabíja tradíciu, je formalizmus. Prísť a postáť chvíľočku k pamätnému miestu, nie je problém, zorganizovať aktivitu so stovkami ľudí, to je už o niečom inom“.

Žiaľ, týmito myšlienkami sa neriadi iný subjekt ministerstva obrany – Múzeum SNP, ktoré by chcelo tohtoročný, 17. ročník Stretnutia generácií na Kališti zmeniť na tichú pietnu spomienku. Vedenie múzea sa pritom vôbec nespýtalo na názor tých, čo v roku 2006 stáli pri vzniku idey stretávania sa všetkých pokolení od najmladšieho až po najstaršie, ktoré si ešte osobne pamätá hrôzy vojny a minulosti.

Na SZPB celkom „zabudli“

Novinkou je, že Oblastný výbor SZPB Banská Bystrica už nepatrí medzi spoluorganizátorov podujatia! Jeho prvotný koncept pritom nebol dielom Múzea SNP, to len v roku 2006 súhlasilo s tým, čo pripravila oblast-

ná organizácia Zväzu pod vedením Pavla Sečkára. V tomto roku Múzeum SNP pristúpilo k prehodnocovaniu tohto dlhoročného úspešného konceptu. Neúčasť SZPB pri organizovaní podujatia odôvodnilo Múzeum SNP vnútornými problémami Zväzu. Tie sa ale činnosti Oblastnej organizácie SZPB v Banskej Bystrici nijako priamo nedotýkajú, nakoľko každá oblastná organizácia SZPB má podľa stanov vlastného štatutára a má odvodenú právnu subjektivitu.

Podľa zástupcu riaditeľa múzea Dalibora Lesníka sa nové zameranie podujatia opiera o osobné skúsenosti získané počas návštev u zahraničných partnerov, ako sú pamätné miesta Lidice, Ležáky a Terezín v Českej republike či grécke, talianske ale-

bo nórske vypálené obce. Tam sa podľa Lesníka pripomínajú tragické udalosti spojené s druhou svetovou vojnou bez kultúrneho programu a občerstvenia. Z tohto dôvodu sa má byť tohtoročné podujatie na Kališti organizovať len pietnou formou bez tradičného programu.

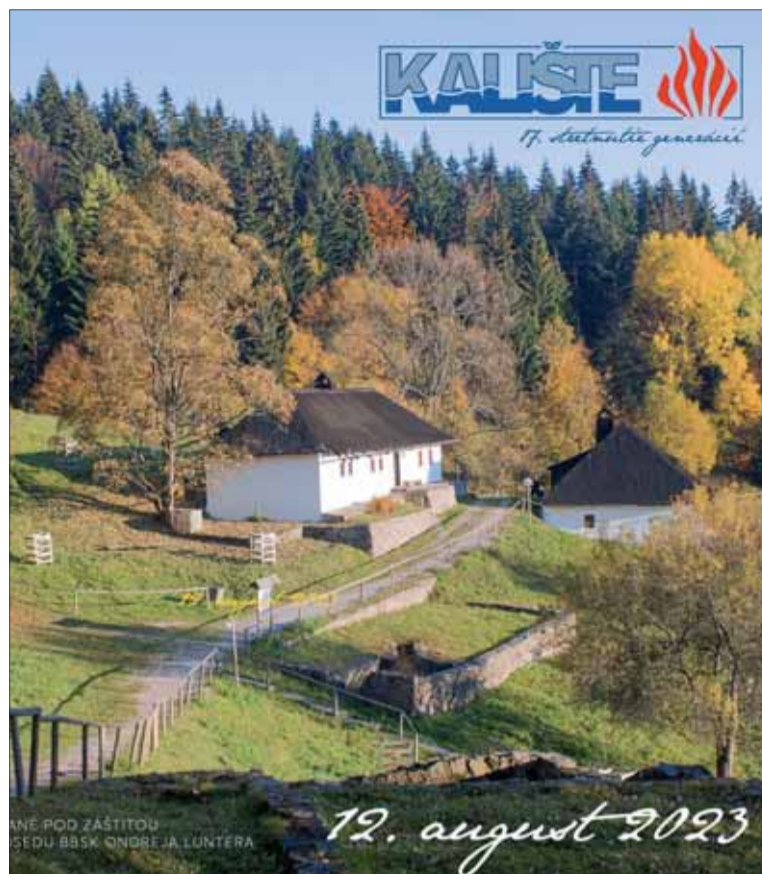
Ideový otec Stretnutí generácií Pavol Sečkáro ostro nesúhlasí so zrušením kultúrneho programu. Podľa neho treba rozlišovať medzi pietnou spomienkou, ktorá sa pri príležitosti výročia vypálenia Kališťa každoročne koná 18. marca v priestoroch Múzea SNP, a Stretnutím generácií, ktorého druhá časť má byť aj o neformálnych kontaktoch a zábave v mieri.

Pavol Sečkáro ostro nesúhlasí

„Kto to nepochopil, ten nič nepochopil,“ zdôrazňuje Sečkáro s tým, že tento koncept úspešne fungoval 16 rokov a nedá sa iba tak zrušiť. Oponuje aj argumentu so zahraničnými partnermi a dodáva, že aj návštevy z Lidíc vždy pozitívne hodnotili oslavy v Kališti, ba dokonca sami prevzali niektoré prvky a začali organizovať slávnosti aj s deťskými súbormi.

So Sečkárom súhlasí bývalý riaditeľ Múzea SNP Stanislav Mičev. „Nie je pravda, že v Lidiciach či v Terezíne nebýva kultúrny program, hoci väčšinou býva komorný, hrá vážna hudba,“ konštatuje, „jeden rok sme v Lidiciach dokonca robili špeciálny program, varilo sa tam podľa receptov z Kališťa a bolo to prijaté s veľkou odozvou.“ Odvolávanie sa na zahraničie preto Mičev vníma skôr ako snahu niečím tieto presadzované zmeny zdôvodniť.

Dalibor Lesník prirovnáva doterajšiu formu osláv na Kališti k ľudovej veselici. Tento formát podľa neho nie je dostatočne vhodný na pripomínanie si tragických osudov vypálených obcí. „Oslavy SNP sú predsa pri inej príležitosti,“ konštatuje Lesník.

Stanislav Mičev nesúhlasí, že by dochádzalo k zneuctovaniu pietneho miesta a argumentuje, že je vzdialené až okolo 500 metrov od plácu, kde sa koná kultúrny program: „To stretnutie má pietny charakter aj napriek kultúrnemu programu. Tu ide o to, aby sa stretli preživší a tí, čo majú vzťah ku Kalištiu aj s inými ľuďmi a porozprávali sa. Bol to dobrý koncept aj preto, že mnohí, ktorí prišli na túto akciu, nevedeli predtým, čo sa tam stalo, a prostredníctvom tohto sa aj o tom dozvedeli.“

Múzeum SNP: Nejde o kvantitu

Múzeum SNP deklaruje, že mu nejde o kvantitu a vysokú účasť, ale o kvalitu návštevníkov. Prekážkou sú podľa Lesníka najmä opakujúce sa prípady nevhodného správania sa niektorých návštevníkov a ich pokriky smerom k ústavným činiteľom. Obmedzeným rozsahom podujatia chce múzeum zabrániť i takýmto prejavom.

Mičev súhlasí, že podobné prejavy nemajú na pietnom mieste čo robiť, no na druhej strane

ne si nemyslí, že obmedzeniami a zmenou programu sa dá tento problém riešiť. Sečkáro hovorí, že nespokojnosť ľudí s politikou je celospoločenský problém, ktorý by nás nemal ovplyvňovať pri takýchto akciách. „Oslavy sa dajú udržať aj v rámci slušnosti,“ hovorí Sečkáro.

Múzeum sa netají ani snahou zrušiť alebo obmedziť občerstvenie pre návštevníkov. Podobne ako pri iných otázkach, argumentuje hlavne zahraničím. Faktom je, že podujatia na Slovensku sú známe aj pre množstvo občerstvenia, ktoré v cudzine nebýva vždy také dostupné. Je to ale naše negatívum alebo dôkaz tradičnej slovenskej pohostinnosti?

Tento rok našťastie ostáva občerstvenie ešte zachované. Ďalšie pokračovanie Stretnutia generácií je ale otáznou. Múzeum SNP chce otvoriť aj otázku zmeny termínu ako i celého formátu. Rokovania o týchto zmenách a predstavách by sa medzi zástupcami SZPB a Múzea SNP mali podľa Lesníka začať na jeseň. Otázkou je, prečo v tomto roku náš Zväz obišli.

Jozef Ťažký a Pavol Sečkáro (zľava) na Kališti.

Ocenenie BSK pre člena Zväzu

Branislav Balogh

Bratislavský samosprávny kraj aj tento rok oceňoval významné osobnosti. Bol medzi nimi geograf Rudolf Novodomec, ktorý sa nedávno dožil 81. narodenín. Člen ZO SZPB Senec prežil plnohodnotný život vysokoškolského pedagóga. Vo svojej publikačnej činnosti, zahrňajúcej vyše 110 výskumov, sa venoval fyzickej geografii celého Slovenska.

Pozitívny vzťah k hodnotám boja za slobodu mal vstúpený už od malička. Bol vojnovou polosiroťou. Jeho otca, ktorý pracoval ako lesník, zadržali s výslužkou ľudáci a obvinili z pomoci partizánom. Po brutálnom výsluchu gestapom ho od-

vliekli do Buchenwaldu, kde ho nacisti popravili. Túto rodinnú tragédiu si Rudolf Novodomec nesie so sebou celý život. O to väčšmi sa usiloval svojim študentom vstúpevať význam boja za slobodu, a to vždy v snahe zostať apolitickým.

Napriek viacerým skrivodlivostiam, keď si výsledky jeho kartografickej práce mapovania pohorí viackrát privlastnili iní a publikovali pod vlastnými menami, nezatrpkol a čínomerom tvoril. Postupne sa stal vedúcim Katedry geografie na Pedagogickej fakulte UPJŠ v Košiciach a následne aj dekanom fakulty. Neskôr pôsobil na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici a bol nestorom geografie na novozaloženej Katolíckej univerzite v Ružomberku. Na dôchodku sa venuje mestskej cyklistike. V jeseni života mu prajeme všetko dobré!

Ocenený Rudolf Novodomec v strede, spolu s poslankyňou BSK za Senec Máriou Hudákovou, predsedom BSK Jurajom Drobom a primátorom Senca Pavlom Kválom.

foto: B. Balogh

Fašistické pozdravy v Terste

Ján Rohár

Tolerancia voči prejavom fašizmu narastá naprieč Európou. Jedným z príkladov bolo nedávne stretnutie talianskych nacionalistov pripomínajúcich si 36. výročie smrti krajne pravicového politika Almeriga Grilza.

Účastníci spomienky si pamiatku zosnulého kolegu uctili fašistickým pozdravom – skupinovo a trikrát za sebou dav zdvihol pravicu, presne ako v časoch Benita Mussoliniho. Stalo sa tak priamo pred budovou sídla krajskej vlády, kde sa konala slávnosť odovzdávania novinárskej ceny pomenovanej práve po Grilzovi.

Neakceptovateľné konanie ministra

Na slávnosti bol prítomný aj Fabio Scoccimarro, člen regionálnej vlády Friuli-Venezia-Giulia a zároveň miestny líder vládnej strany Bratia Talianska. Z rovnakej postfašistickej strany prítom pochádza aj súčasná premiérka Talianska Giorgia Meloniová. Udalosť odsúdili protifašistickí aktivisti a opozícia. Zazneli aj výzvy na Scoccimarrovu rezignáciu. Ten sa bránil, že si chce len uctiť Grizliho pamiatku.

„Je neakceptovateľné, aby sa na neofašistickej demonstrácii zúčastnil jeden z najvýznamnejších predstaviteľov krajskej samosprávy, ktorý prisahal vernosť republike zrodenej zo vzbury proti fašizmu,“ uviedli podľa denníka *Primorske* predstavitelia občianskeho združenia Teraz Terst-Pakt.

Ticho neostala ani talianska opozícia, najmä predstavitelia ľavicových strán. „Je to nepozorateľná a urážlivá šou,“ komentovala akciu tajomníčka Demokratickej strany v Terste

oblasti Terstu. „Ocitnúť sa na ulici a zdravieť sa rímskym (fašistickým) pozdravom nemôže byť normálne. Znamená to prejav oddanosti a podporu fašizmu, znamená to byť proti republike a demokracii.“

Ľavica žiada zákaz podobných pochodov

Ľavicová strana Possible/Possibile/Poszašla ešte ďalej a okrem Scoc-

jú takéto akcie a verejné vzkriesenie ideológie, ktorá zničila pred rokmi Taliansko.

Neofašistické zhromaždenie vzbudilo silný ohlas aj v susednom Slovinsku. Tam ministerstvo zahraničných vecí odsúdilo fašistické pozdravy v Terste a dodalo, že tak ako v minulosti budú na takéto akcie vždy reagovať, najmä ak sú namierené proti slovinskému štátu a jeho občanom.

Hajlujúci účastníci spomienky v Terste.

foto: internet

Caterina Contiová a pripomenula skúsenosti nielen s fašistickou diktatúrou, ale aj výbuchom násilia v 70. a 80. rokoch. Zhromaždenie sa podľa nej konalo na ulici, ktorá bola kedysi známa ako súčasť fašistickej

cimarrovho odstúpenia požadovala aj zákaz podobných pochodov a zhromaždení. Strana kritizuje opakujúce sa neofašistické mítingy v Terste a dodáva, že nemožno akceptovať, štátne a regionálne inštitúcie podporu-

Ku kritike sa pridala aj prezidentka Nataša Pirc Musarová, ktorá bola v tom čase na oficiálnej návšteve Talianska. Na Twitteri napísala, že pozdravy, ktorých bola svedkom v Terste, sú symbolom éry, kto-

rá priniesla nepriateľstvo, odlúčenie a násilie. „Prezident Sergio Mattarella a ja sme zdôraznili náš záväzok k spoločnej európskej ceste Talianska a Slovinska, s orientáciou na budúcnosť, rešpekt a spoluprácu. To, čo sa stalo v Terste, nemá na tejto ceste miesto,“ zdôraznila prezidentka.

Kto to bol Almerigo Grilz?

Almerigo Grilz sa narodil v roku 1953 v Terste. Bol pravicovým politikom a vojnovým fotoreportérom. Už v mladosti sa stal vodcom Frontu mládeže (Fronte dell'agioventu), mládežníckeho krídla neofašistického talianskeho sociálneho hnutia (Movimento sociale italiano – MSI) a neskôr lídrom regionálnej pobočky MSI. Podľa informácií denníka *Primorski dnevnik* Grilzaa podobne zmýšľajúci ľudia v Terste neustále provokovali Slovincov a opovrhovali nimi.

Bol aj novinárom a vojnovým korešpondentom, pôsobil vo viacerých vojnových zónach, čo ho napokon stalo aj život, keď len ako 34-ročný zomrel počas krížovej paľby v Mozambiku. Pre svoje politické angažovanie a krajne pravicovú orientáciu sa stal legendou extrémnej pravice v Terste.

Samotný Grilz sa sám ako aj jeho dnešní nasledovníci zvykol zdravieť rímskym (fašistickým) pozdravom. Napriek tomu si jeho činnosť mesto Terst váži natoľko, že po jeho mene pomenovalo dokonca jednu z ulíc, ako aj novinársku cenu, ktorú mesto udeľuje.

Morawiecki žiada exhumáciu obetí z Volyne

„My Poliaci si nevydýchame, kým nebudú objavené posledné ostatky obetí volynského masakru. Urovanie vzťahov medzi Poľskom a Ukrajinou sa neuskutoční bez uctenia si ich pamiatky,“ povedal poľský premiér Mateusz Morawiecki pri príležitosti tohtoročnej spomienky na masakr vo Volyne.

V rokoch 1943–1944 zavraždili príslušníci Organizácie ukrajinských nacionalistov (OUN) a Ukrajinskej povstaleckej armády (UPA) v poľskej oblasti Volyň približne 100-tisíc Poliakov a príslušníkov iných národností. Volyň, ktorá pred druhou svetovou vojnou patrila Poľsku (východná Galícia), je teraz súčasťou ukrajinského územia.

Masaker zasiahol predovšetkým ženy a deti. Svoj vrchol dosiahol v júli a auguste 1943. Etnické čistky boli ukrajinským pokusom zabrániť povojnovému poľskému štátu presadiť suverenitu nad oblasťami s ukrajinskou väčšinou, ktoré boli súčasťou predvojnového poľského štátu. Rozhodnutie prinútiť poľské obyvateľstvo opustiť oblasti, ktoré banderovci považova-

li za ukrajinské, sa prijalo na jeseň 1942. Plánovala sa likvidácia vodcov poľskej komunity a všetkých, ktorí by kládli odpor. Volyňskí miestni velitelia UPA, ktorí sa pridali k ozbrojenému povstaniu proti Nemcom, začali útočiť na poľské obyvateľstvo a masakre uskutočnili v mnohých dedinách.

Poľský Senát prijal v roku 2016 rezolúciu, v ktorej označil volynský masakr za genocídu. Na to, aby sa urovnali vzťahy s Ukrajinou, treba podľa Morawieckeho exhumovať obeť z Volyne. Tamojšia zem je „skropeňá krvou sto tisíc našich spoluobčanov, obyvateľov Druhej poľskej republiky v rokoch 1942–1947“. Uviedol, že veľa obetí neprišlo o život „vinou štátneho aparátu, ale rukou obyčajných ľudí, často vlast-

ných susedov“. Obete genocídy boli zavraždené obzvlášť krutým spôsobom, a to sekerami, vidlami, pílamí, motykami alebo boli upálení zaživa.

Poľský premiér pri spomien-

ke na obeť z Volyne pripomenul aj vojnu na Ukrajine. „Neprejde deň, aby na Ukrajine nezomreli pri náletoch či raketových útokoch ženy a deti. Preto aj naši ukrajinskí susedia a spo-

jenci lepšie chápu, aké dôležité je pre nás nájsť všetky obeť a kresťanský ich pochovať, dať im kríž, zapáliť sviečku a pomodliť sa,“ uviedol Mateusz Morawiecki.

Pomník obetiam volynského masakru vo Varšave.

foto: archiv

Hronsecká fara centro

Daniela Baranová, historička

Málokto vie, čo sa pred necelými 80 rokmi odohrávalo na hronseckej fare. Určite by bolo zaujímavé, keby jej steny prehovorili. Steny prehovoríť nemôžu a aktéri tých udalostí už nie sú medzi nami, ale na základe spomienok a dokumentov môžeme si tú dobu sprítomniť.

Po vyhlásení autonómie Slovenska (6. októbra 1938) a Slovenského štátu (14. marca 1939) sa do popredia dostávajú aj konfesionálne vzťahy, ktoré neprispievajú k upokojeniu spoločenskej situácie. Evanjelikovia z postov vedúcich v štát-

nosti. Priamo tu sa koncipujú závažné rozhodnutia týkajúce sa protifašistického odboja, ktoré sú zlatými písmenami zapísané v našich novodobých dejinách.

V spomínanom období sa z podnetu Viliama Paulínyho,

že býval na dnešnom Námestí SNP, ocitol sa v zornom uhle bystrických gardistov už aj preto, že mal „nálepku“ čechoslovakista.

Tajné zasadania Šrobárovej skupiny

Prvé stretnutie šrobárovcov sa uskutočnilo na evanjelickej fare u duchovného Miloslava Kašubu na Ostrej Lúke. Lenže u miestneho obyvateľstva vzbudilo pozornosť a tak si z bezpečnostných dôvodov vybra-

júce sa zjednotenia odbojových síl ako aj plánu ozbrojeného vystúpenia proti Nemcom. Urbanov plán obsahoval nasledovné alternatívy:

1. Povstať proti Nemcom by sme mohli, ak by v rámci ústupu z východu stiahli svoje jednotky na Slovensko.
2. Pád nemeckých armád a ich spojencov na frontoch.
3. Ak Nemci zaujmú obranné postavenie v priestoroch blízko Nemecka.
4. Rozklad nemeckej armády a jej spojencov na frontoch mimo Slovenska.

Veliteľom Urban či Imro? Ján Golian

Potom na program dňa prichádza otázka veliteľa povstaleckej armády. Väčšina členov Šrobárovej skupiny navrhovala pplk. Urbana. Po krátkej pauze sa slova ujíma Šrobár, ktorý prítomných „schladil“ informáciou, že počas konzultácií drvivá väčšina predstaviteľov odboja sa vyslovila za plk. Imra, Urban by mal byť jeho najbližším spolupracovníkom.

Výsledky júlových rokovaní na hronseckej fare tvoria podklad pre *Šrobárove memorandum* schválené začiatkom augusta 1943. Tentoraz sa schôdza konala sa vo Veľkej Bytči v byte predsedu Najvyššieho súdu JUDr. Martina Mičuru. Na porade sa zúčastnil Vavro Šrobár, Imrich Karvaš, Peter Zaťko, predseda Slovenského snemu Martin Sokol, Ivan Krasko a Fedor Houdek. Memorandum kuriérnou cestou zaslali do Londýna prezidentovi Benešovi. Jeho odpoveď s určitými výhradami doručili na Slovensko 15. septembra 1943.

Začiatkom nasledujúceho roka na VPV do Banskej Bystrice prichádza podplukovník Ján Golian. To už prípravy odboja začínajú naberať na obrátkach. Beneš ho poveruje prípravami vojenského prevratu. S prezidentovým návrhom po dlhších rokovaní nakoniec súhlasia aj členovia ilegálnej Slovenskej národnej rady, ktorá sa sformovala na Vianoce 1943.

Šrobárovo memorandum zo začiatku augusta 1943 vychádzalo z československej štátnosti. Proklamovalo vytváranie národných výborov a ustanovenie Národného zhromaždenia. Stanovilo aj ich úlohy:

- a) zosadenie celej ľudáckej vlády i s prezidentom a vytvorenie novej čs. vlády, ktorá na slobodnom území prevezme zodpovednosť za poriadok, bezpečnosť obyvateľstva a za pravidelný beh štátneho života;
- b) rozpustenie všetkých ľudáckych organizácií a útvarov ľudáckej násilnosti, HSLŠ a slovenského snemu;
- c) reorganizácia vojenskej a policajnej moci, ako i pohraničnej colnej stráže.

Tak je pplk. Golian 27. apríla 1944 oficiálne poverený vojenskou prípravou Povstania.

Radarové spojenie s Londýnom

Od mája 1944 sa fara v Hronseku stáva centrom príprav ozbrojeného vystúpenia slovenskej armády. Práve tu Šrobár vypracúva so spomínanými blízkymi spolupracovníkmi – Paulíny, Hroncom, Kašubom, Makovickým a Petelenom, s podplukovníkmi Urbanom, Ferjenčíkom a Golianom a tiež s plk. Imrom ďalšie tézy protifašistického odboja, ktoré pošlú po kuriérovi čs. exilovej vláde a prezidentovi Benešovi do Anglicka. Správy odosielajú prostredníctvom tajnej vysielačky VÍT zo Sliača v šifrovanej forme (dnes je v tej budove materská škola).

Zaslúžil sa o to Jaroslav Krátky spolu s radistom Miroslavom Zolvíkom. Neraz sa Krátky cestou na Sliač zastaví na hronseckej fare a pri pití kávičky s kňazom Hroncom hodnotia aktuálnu politickú situáciu a zároveň preberajú dôležité správy, ktoré cez rádiové vlny letia do Londýna.

Príprava ozbrojeného vystúpenia proti Nemcom a ich domácim pomáhačom vyžadovala prísnu konšpiráciu, aby sa nič neprezradilo. Bolo to veľmi náročné, pretože na VPV bola umiestnená nemecká vojenská misia, ktorú tvorili prevažne sudetskí Nemci rozumejúci slovenčine a to bol dôvod, prečo odbojáři minimalizovali svoje stretnutia. Spolupráca ale pokračuje ďalej.

V snahe odpútať pozornosť do aktívnej vojenskej služby opätovne povolali bývalého veliteľa evanjelickej duchovnej správy majora Daniela Kováča. Aj nadporučík v zálohe Pavel Hronec dostáva povolávací rozkaz na výkon vojenskej služby. Aktivovaním Kováča a Hronca bol kontakt so Šrobárom pružnejší, zároveň spoľahlivý a nikto nič neodhalil. Npor. Hronec sa stáva spojkom medzi pplk. Golianom a Dr. Šrobárom.

Senátor Národného zhromaždenia Vavro Šrobár na privítaní prezidenta T. G. Masaryka roku 19čč v Trenčianskych Tepličiach, kde bol Šrobár lekárom.

nej a verejnej správy postupne odvolávajú, resp. posielajú do penzie. Dokonca dochádza k nočným prepacom fár a neraz luteránsky kňaz pocíti silu gardistickej päste, alebo má rozbité okno a niektorí farári končia v ilavskom väzení.

Evanjelici občanmi druhej kategórie

Na tieto skrívodlivosti reagujú predovšetkým evanjelickí biskupi Vladimír Pavel Čobrda a Samuel Štefan Osuský spolu s ďalšími cirkevnými hodnosťami, no tiež laickí veriaci. Vychádzajúc s Pisma svätého usilujú sa pôsobiť na svojich cirkevníkov a eliminovať napätie v spoločnosti. Tlaky vyvíjané na evanjelikov štátnou mocou, ich ešte viac spájajú a napokon graduujú v rokoch 1943 až 1945.

Bola to zložitá a ťažká doba, keď ego aktérov, na ktorých budeme spomínať, stálo v úzadí, pretože boj za spravodlivosť, slobodu a demokraciu boli pre nich alfou a omegou.

Od júla 1943 do augusta 1944 sa fara v Hronseku (vtedy Garansek, okres Banská Bystrica) stáva centrom odbojovej čin-

jedného z organizátorov hnutia odporu, prvý raz stretávajú anti-fašisti združení okolo MUDr. Vavra Šrobára na fare u evanjelickeho kňaza Pavla Hronca. Prečo práve na hronseckej fare?

Návštevy dôstojníkov slovenskej armády, najmä podplukovníkov Františka Urbana a Mikuláša Ferjenčíka, ktorí pôsobili na Veliteľstve pozemného vojska v Banskej Bystrici (VPV), by boli v byte Viliama Paulínyho veľmi podozrivé. Tým,

Evanjelický farár v Hronseku a odbojár Pavel Pavel Hronec (1910 – 1986).

li faru v Hronseku. Táto obec mala o. i. aj veľmi dobrú strategickú polohu, pretože neďaleko sa nachádzali kúpele Sliač. Tie dôstojníci často navštevovali a neraz spolu s kúpeľnými hosťami zavítali na hronseckú faru, aby sa občerstvili. Takže ich návštevy nepútať pozornosť miestnych obyvateľov.

Začiatkom júla 1943 na hronseckú faru ako prvý prichádza Paulíny, za ním pplk. Urban zastávajúci funkciu náčelníka štábu na VPV, ktorého sprevádza pplk. Ferjenčík. Medzi poslednými privítajú medzi sebou Dr. Šrobára. Ten prítomných informuje o liste prezidenta Eduarda Beneša, ktorý ho vyzýva, aby začal organizovať protifašistický odboj a skontaktoval sa s československými zmysľajúcimi občanmi. Na tejto prvej porade pplk. Urbana poverili vypracovaním plánu odbojovej činnosti.

Dni plynuli jeden za druhým. Až prišiel 14. júl. Na fare sa stretávajú Šrobár, Paulíny, Kašuba, Urban, Ferjenčík, Hronec, plukovník Ján Imro, Igor Makovický, MUDr. Daniel Petelen a JUDr. Ivan Štefánik s cieľom prerokovať možnosti týka-

m odboja

Začína sa s vystahovaním

To už prípravy na Povstanie vrcholia. Prispieva k tomu priaznivá medzinárodná atmosféra. Približovanie sa Červe-

nej armády k našim štátnym hraniciam, vylodenie spojencov v Normandii a povstania v Paríži, Varšave a Bukurešti.

Píše sa 29. august 1944. Nemci

začínajú s obsadzovaním Slovenska. Vo večerných hodinách všetky vojenské posádky dostávajú príkaz: ZACNITE S VYSTAHOVANÍM PLATÍ OD 20,00 HODINY DNEŠNÉHO DŇA! Povstanie je týmto konšpiratívnym heslom vyhlásené.

Medzi prvými sa pri svo-

jich jednotkách hlásia aj vďaka činnosti Pavla Hronca branci z Hronseka, Sliacha, Rybárov, Hájnika, Vlkanovej, Veľkej Lúky, Lukavice, Sampora a Sielnice. Chlapci nepodliehajú mobilizácii, ale tiež viaceré odvážnejšie dievčatá rozširujú rady partizánov. Bokom nesto-

ja ani ženy a dievčatá, ktoré ako dobrovoľné sestry Červeného kríža či ako iný pomocný personál pôsobia vo vojenskej nemocnici na Sliachi. Okrem iného ženy vypomáhajú pri budovaní zákopov v priestore Kremničky. Začína sa neľútostný boj.

(Medzititulky red. Bojovník)

Legendárna evanjelická fara v Hronseku.

POZVÁNKA

Obec Skýcov,
Obec Zlatno,
Oblasťný výbor SZPB v Nitre,
ZO SZPB Skýcov a ZO SZPB Zlatno,
Klub slovenských turistov Zlaté Moravce,

v spolupráci
s Nitrianskym samosprávnym krajom
a ZO SZPB Zlaté Moravce,

Vás srdečne pozývajú na

35. ročník

turistického pochodu

„Náučným partizánskym chodníkom“

SKÝCOV - ZLATNO,

dňa **19. augusta 2023**
o **8.00 hod.**

Evanjelici proti ľudákom

Na Slovensku po prvý raz proti štvavým antisemitským heslám HSLs verejne vystúpili predstavitelia Evanjelickej cirkvi augsburského vyznania (ECAV) prostredníctvom pastierskeho listu z 30. októbra 1938.

Generálny konvent ECAV v predtuchu vznikajúceho Slovenského štátu a v reakcii na štvavé články v ľudáckych novinách Slovák a Gardista 9. februára 1939 prijal uznesenie, podľa ktorého evanjelická cirkev je síce za autonómne Slovensko, ale iba v rámci ČSR.

Piati zo 63 poslancov snemu

Neochotu evanjelikov podieľať sa na správe novovzniknutého štátu dokumentuje aj to, že zo 63 poslancov slovenského snemu boli iba piati z ECAV (Peter Zaťko, Ján Líška, Emil Boleslav Lukáč, Miloš Vančo a Martin Morháč). Ministerský poradca, ekonóm Zaťko už na začiatku roka 1944 pôsobil v ilegálnej SNR a koordinoval prípravu hospodárskeho zabezpečenia Povstania. Vo vláde pôsobil len jeden „luterán“ – minister národnej obrany Ferdinand Čatloš, ktorý po 29. auguste 1944 prešiel na povstalecké územie.

Ľudácky režim kritizovali aj členovia *Sväzu evanjelickej mládeže* na svojich zjazdoch v rokoch 1939 a 1940, ktoré potom vláda zakázala. V dôsledku negatívneho vzťahu k slovenskému štátu protestantské periodiká úradu prísne cenzurovali, vydávanie časopisu *Cirkevné listy* viackrát prerušili. Ale ani tieto opatrenia nezabránili ECAV v zápase proti ľudáckemu režimu.

Už 21. novembra 1939 adresoval *Spolok evanjelických kňazov na Slovensku* Jozefovi Tisovi list, v ktorom odsúdili vládne nariadenie č. 220/1939 S.z., ktoré prikazovalo povinný vstup maloletých chlapcov do oddielov Hlinkovej mládeže a Hlinkových gárd. V memorande z 26. novembra 1942 ECAV vyzvala prezidenta k zastaveniu účasti Slovenska v 2. svetovej vojne. Proti politike slovenského vojnového štátu sa búrili aj biskupi Vladimír Pavol Čobrda a Samuel Štefan Osuský, začo ich režim väznil.

Za slovami prišli aj činy

Evanjelickí veriaci Jozef Lettrich, Ján Ursíny a Matej Josko tvorili polovicu členov z prvej zostavy ilegálnej SNR. Z povstaleckých vojenských veliteľov evanjelického viero-

vyznania boli aj generáli Rudolf Viest a Augustín Malár.

K tým, čo za svoju činnosť v prospech záchranu osôb prenasledovaných fašizmom priniesli najvyššiu obeť, patria evanjelickí farári Ján Bakoss z Banskej Bystrice (jeho telesné pozostatky sa našli v masovom hrobe), Ladislav Remetez Jelšavy (upálili ho zaživa vo vápennej peci) a Jozef Bučko z Martina (zahynul v koncentračnom tábore v Ebensee), bansko-bystrického presbytera Jána Vanča zavraždili príslušníci Einsatzkomanda 14 s členmi Pohotovostných oddielov HG v Kremničke.

Na záchrane ľudákmi perzekvovaných sa podieľali aj evanjelickí kňazi Ján Lichner v Brezovej pod Bradlom, Gustáv Predanócy v Kobeliarove a Ondrej Pecka v Súľove Hradnej. Ďalšou formou pomoci bolo krstanie židov, vďaka čomu sa mohli prívrženci judaizmu vyhnúť nútej deportácii. Osobitne sa o to zaslúžili farári z Banskej Bystrice Ján Bakoss a Juraj Holčík. V priamych bojoch SNP sa osvedčili kňazi Ladislav Kysel', Ondrej Žilak, Július Gábul, Július Murgaš, Pavel Machala, Štefan Ďuriš a Vojtech Hruška.

(Podľa článku Pavla Iča, portál Slovenské pohrebništvo 3/2021)

V Sitne sa prebudili povestní rytieri

Vladimír Poprac, predseda ZO SZPB Banská Štiavnica

Legendárne Sitno s veľkými nádejami spomínali najmä obyvatelia nášho regiónu aj v čase fašistickej poroby. Bolo to v súvislosti s jednou z prvých partizánskych skupín na Slovensku, ktorá vznikla a operovala práve v tomto regióne a vzala si pomenovanie od bájami opradeného vrchu.

Sitno sa volal aj mesačník pokrokovvej banskoštiavnickej inteligencie a študentov, ktorý vychádzal v rokoch 1939 až 1945 s vyhranene protifašistickým charakterom. Popri Banskej Štiavnici v odboji a SNP významné miesto patrí aj obci Svätý Anton. Aj jej obyvatelia boli členmi partizánskej skupiny Sitno.

K odboju sa pridali aj študenti

Napríklad v byte lesného správcu Ing. Františka Papánkasa tlačili letáky, tu nachádzal bezpečnú skrýšu aj veliteľ partizánskej skupiny, hrdina SNP Ladislav Exnár. Nedocenením nebezpečenstva a porušením konšpirácie ho fašisti 4. apríla 1944 v Dvorníkoch zatkli a Krajský súd v Bratislave ho odsúdil na osem rokov väzenia. Slovenské úrady ho však vydali nemeckým nacistom, ktorí ho mučili v koncentračnom tábore v rakúskom Mauthausene, až 20. marca 1945 zomrel. Po vojne ho exhumovali spolu s 21 politickými väzňami, ktorých spoločne previezli do Bratislavy a pochovali v Slávičom údolí.

Vedúcimi hnutia v banskoštiavnickom okolí boli Ján Paškay, Ján Chrenko, Jozef Kružliak, Štefan Tomčík, Jozef Zachar a Jozef Jelínek. Neskôr pribudla skupina študentov z Reálneho gymnázia Andreja Kmeťa, Učiteľskej akadémie a Strednej lesníckej, baníckej a chemickej školy na čele so Slávom Haverlíkom.

Mnohých povraždili v Kremničke

Oddelene pracoval akademický sochár Edmund Gwerk s manželkou, literárnou his-

toričkou Alžbetou Göllnerovou, ktorú v novembri 1944 zatkli nacisti v Banskej Bystrici a 18. decembra popravili ranou do tyla v protitankových zákopoch v Kremničke. V Kolpachoch viedol hnutie odporu Ján Esterházy, v Iliji Anton Slaný, v Štefultove Barišovci (Jozefa zavraždilo gestapo 19. decembra 1944 tiež v Kremničke), v Bankách Ján Javorský, v Banskej Belej a v Kozelníku Ján Kočalka.

Po hromadnom zatýkaní vo Zvolene v roku 1941 ÚŠB preniesla svoju pozornosť do Banskej Štiavnice. V roku 1942 ušiel z rúk žandárom Karol Dolinský, tým Exnár dostal dobrého zástupcu. Skupina pokračovala vo vydávaní Jánom Ďurišom založeného ilegálneho revolučného časopisu Hlas ľudu. Po príchode Karola Šmidkeho vydávali ďalší časopis – Jánošík. Na ich redigovaní sa podieľala študentka Edita Ernestová, zvaná Katka.

Papier, farbu, cyklostylové blany a ostatný materiál dodávali študenti z Banskej Štiavnice a kníhkupec z Novej Bane Karol Pleva. Partizánska skupina poskytovala ochranu prenasledovaným antifašistom a sovietskym vojakom, ktorí ušli zo zajateckých táborov. Po zotavení odchádzali ďalej na východ, alebo ostávali medzi partizánmi pod Sitnom.

Všetky národy Európy volali: Už!

Dlhoročný chatár na Sitne Július Keczer si spomínal: „Bolo koncom leta 1942, keď sa v chate začali objavovať neznámi ľudia, postupne však pribudli aj známi. Nebolo pochýb, akoby sa v Sitne boli prebudili povest-

Turistická rozhľadňa na Sitne, vľavo pamätná tabuľa L. Exnárovi.

ni zakliati rytieri. Kto zavolal to tajomné – už? Volali to všetky národy Európy, kde gniavila beštiálna fašistická moc.“ Ku chatárovi chodievali partizáni po jedlo, ktoré im v čase na čas obstarával, po správy, ktoré sa dozvedel, alebo jednoducho oddýchnuť si pod strechu, vysušiť šaty, obuv a pospať v teple.

V okolí mali niekoľko bunkrov vyhlbených vo svahoch, v húštine, steny vyložené skalami, predný múr takisto zo skál. V ňom doštené dvere a akýsi oblôčik. Vnútri prične, sporáček, či piecka a petrolejová lampa. Jeden takýto úkryt sa nachádzal v blízkosti obce Ilija, dva neďaleko cesty, čo viedla do Sv. Antona, ďalší na juhozápadnej strane Sitna.

Keď vypuklo Povstanie, oddiel sa rozrástol a partizáni chodili do chaty verejne. Ale po čiastočnom zatlačení SNP nastali krušné dni. Fašisti zúrili z prepadu vojenskej kolóny na Pecinách pri Piargu (dnes Štiavnické Bane). Zorganizovali na 23. novembra veľkú trestnú vý-

pravu do hôr. V tento deň partizánska jednotka kpt. Nálepku, odriad Sitno pri Počúvadlianskom mlyne nastúpila proti 300-člennej presile nacistov. Bojovali hrdinsky, Helena Wierivicková, Viktória Ujcová, Žofia Címová...

Pred smrťou partizánov mučili

Na historickom mieste Počúvadlianskeho mlyna zákerne nepriateľská fašistická guľka zhasla život 17-ročnej Vierky Václavkovej a partizána Jána Valacha. Jedenástich zajali a popravili v Turčeku: Antona Dúbravského, Viliama Gálusa, Imricha Lehotského, Máriu Demiančokovú, Jozefa Pindera a Viliama Cicku, v Priekope pri Martine Vojecha Bachnu. Medzi obeťami fašistickej zvole bol lekár Emil Libermann a MUDr. Alžbeta Ferencová vo vysokom stupni tehotenstva. Ďalej zastreli Ladislava Majtána v tábore Gottenhagen.

Z obce Ilija odtransportovali do väznice Krajského súdu v Banskej Bystrici 109 Rómov, odtiaľ ich fašisti v decembri 1944 odviezli a zavraždili v Kremničke, pri Teplom Potoku v Banskej Štiavnici zase 29 účastníkov odboja.

Na základe udania v Belanských horách zajali príslušníci POHG a Einsatzkomanda piatich partizánov z jednotky Jána Kočalku, ktorých po hroznom mučení zavraždili pri Banskej Belej: Jána Kočalku, Michala Lacs, Jána Lovasa. JUDr. Ján Oktavca a Ladislava Nigrédyho. Všetkých zahrabali v hnojisku.

V Banskej Bystrici fašisti upálili Zoru a Jána Abrahámov-

cov a dve deti, Jána Jelínka, Petra Pisu. Kristu Lukovskú. Z radov odbojárov bolo dokopy zavraždených 182 občanov, 13 vojakov čs. armády, 12 partizánov a dvaja ilegálni pracovníci.

Maturant skončil na pochode smrti

Naša vďaka aj po rokoch patrí príslušníkom brigády kpt. Nálepku, oddielu Sitno, skupine Sokol, Za slobodu Slovanov, 1. a 2. partizánskej brigády M.R. Štefánika, francúzskym a hornonitrianskym partizánom a tiež vojakom Prvej čs. armády v SNP Topľa 1. až 4. a Druhej samostatnej čs. paradesantnej brigády.

Na týchto bojových zoskupeniach sa podieľali i stovky mládežníkov zo stredných škôl. Stanislav Remeň zo Štefultova v maturitnom ročníku štiavnického gymnázia 1. novembra 1944 na základe udania internovali a vyexpedovali v jednom z posledných transportov do koncentračného tábora Mauthausen. Stopa po ňom sa stratila na „pochode smrti“.

V Okrese Banská Štiavnica niet obce, kde by nestál pomník s menami padlých hrdinov. Hrôzy tých dní nám pripomínajú aj masové hroby na Teplom Potoku, v Banskej Belej, Kysihýbli, náhrobníky na cintorínoch, pamätné tabule. Ich bojovou slávou je opradené historické Sitno, partizánske obce Sv. Anton, Preňčov, Kolpachy, Ilija, Štiavnické Bane, Počúvadlo, Baďan, Banská Belá, Močiar... Chráňme preto odkaz SNP a pamätníky, ktoré nám pripomínajú neúprosný boj za slobodu, aby ani nastupujúce generácie nezabúdali.

(Upravené a medzititulky red. Bojovník)

Pamätná tabuľa Ladislavovi Exnárovi pri chate na Sitne.

Letná prechádzka miestami bojov

Václav Homišan,
predseda OblV SZPB Stará Lubovňa

Koncom júna navštívili členovia SZPB, Jednoty dôchodcov Slovenska a žiaci zo ZŠ Stará Lubovňa oblasť Dargovského priesmyku a Letecké múzeum v Košiciach. Letná prechádzka po bojiskách Červenej armády pri oslobodzovaní východného Slovenska bola liekom na dušu v dnešných pohnutých časoch. Príroda nám ponúkla dobrú orientáciu v teréne a videli sme veci, ktoré v inom roč-

nom období človek zaručene prehliadne. Priebeh bojov nám v Sieni bojových tradícií priblížil pracovník Kultúrneho centra z Košického samosprávneho kraja. Videli sme tri dokumenty, približujúce boje od decembra 1944 do januára 1945, počas ktorých padlo zhruba päťtisíc Červenoarmejcov. V leteckom múzeu sme mali možnosť pozrieť si expozíciu leteckej techniky od historickej po súčasnú. Krásny zážitok nám spríjemnila ústretovosť všetkých zamestnancov, za čo im touto cestou ďakujeme.

Dňa 6. júla 2023 sa v Španej Doline ukončil týždenný prechod Nízkymi Tatrami. V tomto roku sa uskutočnil už jeho 59. ročník, ktorý rovnako ako po iné roky zorganizoval tajomník ÚR SZPB Viliam Longauer. Na pochode sa zúčastnilo 130 ľudí všetkých vekových kategórií, vrátane návštevníkov zo zahraničia. Trasa merala 138 km, prevýšenie 6340 metrov a preverila fyzickú zdat-

nosť všetkých zúčastnených. Za krásneho slnečného počasia ich potom na námestí privítali funkcionári obce, banického združenia a predseda OblV Banská Bystrica Ján Pacek (tretí zľava) a predseda Revíznej komisie ÚR SZPB Juraj Odor. Po uvítacom akte sa spoločne presunuli k Pomníku obetiam 2. svetovej vojny, kde si uctili pamiatku položením kvetov. (jr)

Život za ostnatým drôtom

Svetlana Majchráková, ZO SZPB Šelpice
Foto: Jarmila Valovičová, ZO SZPB Šelpice

„Lepšie raz vidieť ako stokrát počuť,“ povedali si členovia ZO SZPB v Šelpiciach. Po trojmesačnej príprave a neustálo upravovaní údajov na zoznamoch vyrazil 23. júna pohodlný zájazdový autobus so štyridsiatimi pasažiermi smerom do Poľska, presnejšie do Auschwitzu a Krakova.

Už ráno o pol ôsmej sme prešli kontrolou pri vstupe do Múzea holokaustu. Dostali sme dve slovensky hovoriace sprievodkyne. S nimi sme vstúpili cez smutne preslávenú bránu s nápisom Arbeit macht frei (prel. práca oslobodzuje) do bývalého koncentračného tábora Auschwitz. Sprievodkyne nás previedli celým komplexom vrátane Birkenau (poľ. Brezinka). Dostávali sme informácie, z ktorých ešte dnes behá mráz po chrbte. Bezohľadné deportácie, ponižu-

júce selekcie, hlad a smäd, chlad, ťažká práca, teror a vraždenie – to bol každodenný program oboch miest. Každý z tisícov vystavených exponátov osobných vecí nesie v sebe príbeh a dušu človeka. Ostnaté drôty na oplotení, strážne veže, šibenica, plynové komory a pece... Jednomyselne sme odsúdili nacistickú ideológiu o nadradenosti jednej rasy. K Múru smrti sme dôstojne, s úctou a pokorou položili veniec vyše miliónu tu zavraždených nevinných obetí.

S vierou, že nič z toho, čo sme videli, sa nebude opakovať, sme nasmerovali svoje kroky do Krakova. Mesto rozprestierajúce sa na brehoch rieky Visly návštevníkov rozhodne nesklamalo. Ponúklo na obdiv nielen kráľovský hrad Wawel, ale i ďalšie historické skvosty ako katedrálu, kostoly, sochy, draka chrliaceho oheň, nádherný jantár či dobrú kuchyňu. Záverečný rýchly nákup suvenírov urobil bodku za denným programom. Všetci účastníci obdivuhodne zvládli náročné podujatie, hoci viacerí museli siahnuť hlboko do zásob svojich síl. Tých približne 20-tisíc krokov hovorí za všetko. Odmenou však bol krásny, spoločne strávený deň v priateľskej atmosfére, plný neza-

V koncentračnom tábore Auschwitz-Birkenau.

buduteľných dojmov, emócií a zážitkov. Ďakujeme organizátorom výletu, Jarmile Valovičovej, predsedníčke

ZO SZPB v Šelpiciach a Petrovi Pilátovi. Akciu finančne podporil Obecný úrad v Šelpiciach.

Odmena pre žiakov za dobré výsledky

Daniela Lineková, MO SZPB Spišská Belá

Spoločný výlet členov ZO SZPB Spišská Belá so žiakmi z dvoch základných škôl, ktorí sa zúčastnili na súťaži Medzníky 2. svetovej vojny, sa uskutočnil 28. júna. Víťazmi súťaže sa stali žiaci ZŠ Jozefa Maximiliána Petzvala, k čomu im srdečne blahozeláme. Navštívili sme expozíciu Protifašistický odboj 2. svetovej vojny vo Svite. Predseda Vojenského historického klubu Tiger a zároveň člen SZPB Karol Feriančík nám priblížil udalosti z tohto

obdobia a zároveň predstavil zaujímavú zbierku zbraní, uniforiem, obrazov, kníh, plastových modelov tankov, áut či vlakov. Ďalej žiaci spolu s členmi SZPB položili kyticu k pamätníku s epitafom: „S vďakou sa skláňame na tomto mieste pred nehynúcou pamiatkou popravených hrdinov SNP“. Deň sme ukončili návštevou nádvorja Kežmarského hradu. Okrem organizátora patrí naše poďakovanie aj Mestu Spišská Belá a primátorovi Petrovi Ziburovi za poskytnutú finančnú dotáciu z rozpočtu mesta.

Pôda z domoviny pre statočnú lekárku

Pavol Laš, Skalité
Foto: Peter Ivánek

Pri oslobodzovaní obce Skalité v okrese Čadca padli dvaja vojaci, ktorých mená sa nepodarilo zistiť. Boli krátkodobu pochovaní 17. apríla 1945 v areáli kostola blízko siedmej kaplnky. Druhého mája tam bola pochovaná aj dôstojníčka, npor. Ljubov Alexandrovna Ivanovová.

Ljubov A. Ivanovová sa narodila v roku 1917 v Odeze a bola lekárkou 160. delostreleckého pluku 24. divízie. Pri postupe zo Skalitého do Čadce, na chotárnej hranici s Čiernym zahynula po streľbe nemeckých vojakov. Pozostatky všetkých troch koncom roku 1945 exhumovali, vojaci boli prevezení na cintorín Červenej armády vo Vrútkach a dôstojníčka pochovaná do spoločného hrobu pod pamätníkom v Žiline na Bôriku. Na pamiatku oslobodenia postavila obec v roku 1945 pomník vojakom ČA, stojí pred školou v Ústredí.

Po 68 rokoch navštívila Oľga Michajlovna Kozlovskaja miesta, kde zahynula jej teta, Ljubov A. Ivanova. Priáním Oľgy bolo pokloniť sa pri hrobe matkinej sestry a lekárky, ktorá prešla frontom. Za svoje hrdinstvo dostala tri vyznamenania. Žiaľ, konca vojny sa nedožila a 1. mája 1945 zahynula ako 28-ročná. V kronike obce je stručný zápis: „Dňa 2. mája 1945 bola pri kostole pochovaná ruská dôstojníčka, ktorá hrdinne vykonala víťaznú cestu od Stalingradu až sem a na hranici Čierne-Skalité padla. Pohrebu sa zúčastnilo okrem čest-

Ljubov A. Ivanovová.

nej čaty aj veľa miestneho obyvateľstva.“

K pamätníku v Skalitom položila Oľga kyticu a zapálila sviečku. Jej cesta pokračovala do Žiliny na Bôrik, kde je v spoločnom hrobe pochovaná jej teta. Oľga M. Kozlovskaja sem priniesla pôdu zo svojej domoviny a urobila malý obrad. vzdala tak hold hrdinstvu svojej tety a jej spoluvojníkov.

Žiaci seneckých základných škôl na Slavíne.

Seneckí žiaci poznajú svoju históriu

Ján Rohár, foto: autor

ZO SZPB Senec zorganizovala pre žiakov tamajších škôl dve aktivity súvisiace s históriou Druhej svetovej vojny. Tretie pokračovanie Kytice 75 ruží oslobodenia sa zameralo na práce, ktoré sa venovali príbehom boja proti extrémizmu a hrdinských počinov. Školáci prispeli do súťaže zaujímavými prácami a umeleckou tvorbou. Išlo o rôzne druhy prózy, poézie, úvah, esejí či o umelecké znázornenie problematiky formou kresieb a maliieb. Koncom mája odmenila ZO SZPB Senec všetkých svojich účastníkov súťaže Kytica 75 ruží, a to poznávacou exkurziou na Slavín a do

priestorov Stálej expozície SZPB v Bratislave s názvom Za slobodu. Na pôde SZPB privítal žiakov predseda ZO Senec Zdenko Marton, expozíciou ich previedol Ladislav Skrak. Na Slavíne položili veniec na počesť osloboditeľov samotní žiaci seneckých škôl.

V rovnakom období excelovali aj študenti z Gymnázia Antona Bernoláka v Senci. Družstvo v zložení Filip Világy, Ján Nemeček a Martin Drdák s prehľadom vyhrali prvé miesto v oblasti kole vedomostnej súťaže Medzníky 2. svetovej vojny. Oblastného kola súťaže sa zúčastnili aj žiaci ZŠ Tajovského a ZŠ Mlynská. Účasťou v oboch aktivitách SZPB seneckí žiaci ukázali, že svoju históriu dobre poznajú, čo je dnes obzvlášť dôležité

V Štúrovom a Dubčekovom rodnom dome

Ján Slosiarik, ZO SZPB Dobrá Niva

Ani nepriaznivá predpoveď počasia nás neodradila pred zájazdom do Uhrovca a Bojníc, ktorý zorganizovala ZO SZPB v Dobrej Nive. K 36 členom a sympatizantom organizácie sa pridalo aj 8 členov zo ZO SZPB Pliešovce.

Najskôr sme v Bánovciach nad Bebravou navštívili Múzeum Partizánskej brigády Jána Žižku. Pozreli sme si expozíciu venovanú protifašistickému odboju, príprave SNP a vzniku a činnosti Partizánskej brigády Jána Žižku. Prehliadku doplnil svojim zaujímavým výkladom Ján Holička.

Neskôr sme prišli do Uhrovca, obce, ktorá sa veľmi často spomína na hodinách dejepisu. Napriek tomu ju viacerí z nás navštívili po prvýkrát. Narodili sa tu dvaja významní Slováci, Ľudovít Štúr a Alexander Dubček, dokonca v tom istom dome. So záujmom si ho prezreli, kedysi v ňom bola obecná škola aj s bytom pre učiteľa. Pútavý výklad p. Miku-

šovej s videoprojekciami nám pripomenul obrovské zásluhy týchto dvoch Slovákov, pre ktorých bol národ na prvom mieste. No a ako sa vraví, do tretice všetko dobré, a tak sme navštívili Uhrovecké múzeum. Spreádzala nás p. Beštová. Rozprávala o histórii Uhrovca, o sklárni, paličkárni a ďalších zaujímavostiach obce a Uhroveckej doliny. Priblížila nám výstavbu Mohyly na Jankovom vršku, ktorej slávnostné otvorenie bolo v roku 1951. Zásluhu na vybudovaní pamätníka mal Karol Šmidke.

Po skončení prehliadky múzea viedla naša cesta práve k mohyle. Položili sme k nej kyticu a uctili si pamiatku padlých partizánov, ktorí bojovali v týchto horách. Zrekonštruované bunkre, hotel Partizán a krása okolitých Strážovských vrchov vzbudila v nás záujem navštíviť tento kraj opäť a podniknúť aj túry po turistických chodníkoch. Treba povedať, že prehánky sa napokon umúdрили a počas výletu nám dokonca zasvietilo slniečko. Dážď, ktorý nás zachytil na spätočnej ceste, určite nepokazil príjemné zážitky z celého dňa.

Pred rodným domom Ľ. Štúra a A. Dubčeka v Uhrovci.

Trenčianski sokoli sa zapojili do odboja

Miroslav Ondráš, predseda ZO SZPB Trenčín 1

Trenčania sa s poslaním sokolského hnutia zoznámili krátko po vzniku československého štátu na prednáške 29. decembra 1918 v dvorane hotela Alžbeta, dnes Elizabeth (predtým Tatra). Ustanovujúce valné zhromaždenie 20. februára nasledujúceho roku v telocvični vyššej dievčenskej školy prijalo stanovy pre trenčiansku organizáciu Sokol.

Jej aktívnym členom a funkcionárom sa stal aj Vladimír Chovan, ktorý sa narodil pred 110 rokmi – 31. januára 1913 v Ružomberku. Otec Július bol obuvníckym majstrom, matka Mária pochádzala z mnohopočetnej rodiny evanjelického farára Júliusa Bučeka v Podlužanoch.

Keď mal dva roky, Maďari popravili jeho otca ako údajného pansláva, ktorý sa vzoprel bojovať za záujmy Rakúsko-Uhorska. V roku 1925 sa rodina presťahovala do Trenčína, kde jeho matka viedla kníhkupectvo i s kancelárskymi potrebami na rohu Vajanského a ulice Slobody.

Svoje zmyšľanie nezmenili

Po obsadení Sokolovne Hlinkovou gardou združenie v Trenčíne prestalo oficiálne existovať. Gardisti cenné veci odcudzili, knižnicu aj archív zničili. Ideály prof. Miroslava Tyrša boli zneuctené, no presvedčenie a zmysľovanie 80 percent členov Sokola sa nezmenilo, zostali verní svojím zažitým princípom. Združovali sa v Klube slovenských turistov a lyžiarov, ale venovali sa aj iným športom. Ďalším ich

pôsobiskom sa stalo Združenie evanjelickej mládeže.

Časť trenčianskych sokolov sa strela na tajnej porade u učiteľa Jána Kudlu, na ktorej padlo rozhodnutie, že rozvinú protifašistickú činnosť. Odbojovú skupinu založil a viedol Milan Polák, pôvodom učiteľ z Čadce, ktorý bol predtým členom Republikánskej strany zemeľského a maloroľníckeho ľudu. Kudla zabezpečoval spojenie s odbojovými organizáciami Flóra a Obrana národa v okupovaných Čechách a na Morave.

Vincent Bohuš pomáhal organizovať prechody českých vlastencov z protektorátu do zahraničia. Kontakt so študentmi z celého Slovenska zabezpečoval Július Chovan, úlohou jeho staršieho brata Vladimíra bolo skontaktovať sa s vojakmi a organizovať trenčiansku mládež.

Pomáhali českým vlastencom

Po zákaze Sokola ľudáckou vládou sa bratia Chovanovci aj s matkou zapojili do odbojovej organizácie, ktorá pomáhala českým utečencom prichádzajúcim do Trenčína v rokoch 1939 až 1941 cez Javorinu, Hrozenkov, Lopeník a Vlárú. Zaisťova-

Vladimír Chovan pri príležitosti znovuotvorenia trenčianskeho Sokola.

li im prechod cez hranice, ubytovanie, stravu, často i falošné doklady, peniaze a bezpečný odchod do čs. armády v zahraničí.

Táto činnosť bola úspešná, až kým Ústredná štátna bezpečnosť (ÚŠB) nezatkla Kudlu, Poláka a Bohuša. Neskôr ľudácky režim zavrel za mreže a odsúdil na doživotie vzdelávateľa trenčianskeho Sokola mjr. Jozefa Martina Kristína (otca budúcej známej herečky Evy Kristínovej), a to znamenalo sa postarať aj o rodiny zaistených.

Kníhkupectvo vdovy Márie Chovanovej pri trenčianskom gymnáziu sa stalo neoficiálnym centrom odkazov, stretnutí i informácií pre rozličné skupiny odbojárov. Pretože bol obchod dobre zásobovaný papiernickými potrebami, písali sa tam a rozmnožovali mapy, rozličné letáky, listy a falzifikáty úradných tlačív.

Veľmi dôležitou otázkou sa stalo spojenie medzi občianskym a vojenským ilegálnym vedením pre spoločný postup i vytypovanie vyššieho dô-

tojníka pre vedenie odboja. Po dlhých úvahách odporučil Vladimír Chovan koncom roku 1943 kpt. Polákovi majora generálneho štábu Jána Goliana, tiež bývalého člena Sokola.

Obaja začali uvažovať o vojenskom vystúpení slovenskej armády proti vláde kolaborujúcej s Adolfom Hitlerom. Vo vedení ilegálneho vojenského ústredia pracovali členovia trenčianskeho Sokola L. Kubo, E. Lukáč, J. Nemeč, C. Herich, M. Štubňa a M. Šumichrast.

Za reprezentáciu školy, mesta a SZPB sme odovzdali darčekové poukážky na nákup školských potrieb žiakom 9. ročníka, konkrétne Lukášovi Kukovi, Timotejovi Lapinovi, Tomášovi Tokarčíkovi (zľava) a za prípravu žiakov a pedagogický dozor aj učiteľovi Radovanovi Števlúvi. Uvedení žiaci zo ZŠ Veľké Bielice získali 1. miesto v okresnom a výborné umiestnenie v oblastnom

kole vedomostnej súťaže Medzníky 2. svetovej vojny, ktorá sa konala v Prievidzi. Samotnej ZŠ udelila ZO SZPB Partizánske čestné uznanie za všestranne prospešný podiel na rozvoji vzdelávacieho procesu o historickej pravde a za aktívnu účasť žiakov školy na vedomostných súťažiach a ich prípravu na život. Všetkým srdečne blahoželáme!

Text a foto: Jozef Mravík, ZO SZPB Partizánske

V týchto dňoch uplynulo päť rokov od úmrtia vzácného človeka, Teodora Gocza zo Zyndranowej (Poľsko). Bol celým svojim srdcom oddaný myšlienke boja proti fašizmu a zachovania veľkej ucty a vďaka všetkým hrdinom, ktorí položili životy za našu slobodu. Venoval sa vojenskej histórii, v Zyndranowej inicioval výstavbu malého vojenského múzea a pamätníka vojakom z Karpatsko-duklianskej operácie. Bol ocenený viacerými vyznamenaniami v Poľsku a na Slovensku. Pamiatku tohto úprimného priateľa a podporovateľa SZPB si uctili členovia OO SZPB Svidník, a to priamo pri jeho hrobe v Zyndranowej.

Text a foto: Ján Holodniák, predseda OO SZPB Svidník

• **Banská Bystrica:** Mgr. Emília Grausová 70, Viera Borská 65, Ing. Peter Synovec 99, Oľga Halgašová 86, Renáta Ďubeková 55, Eva Kost'ová 65 rokov.

• **Bardejov:** Janka Fol'tová 60, Dušan Jaščur 70, Alena Koscelniková 70, René Semanišin 50, Margita Kul'ková 70, Viera Onošová 75, Klára Pichaničová 86, Anna Jaroščáková 75, Mária Rohal'ová 82, Mária Jančíková 83, Mária Bučková 84, Margita Adamuščinová 87 rokov.

• **Bernolákov:** Ivan Luljak 40, Magda Nagyová 85 rokov.

• **Bratislava:** Johana Velebná 80, Margita Elischerová 93, Jozef Tomčák 84 rokov.

• **Cetuna:** Anna Hargašová 97, Rudolf Gašparík 70 rokov.

• **Čabiny:** Mária Durilová 80 rokov.

• **České Brezovo:** Irena Jahodníková 75 rokov.

• **Detva:** Mikuláš Ďuriš 89, Vladimír Hronček 83, Jozef Nosál 83, Elena Malčeková 80, Ján Chebeň 75, Jozef Uhrin 75, Ing. Jaroslav Macek 75, Sidónia Domová 70, Ján Gonda 70, Zuzana Nagyová 70, Jozef Ligenza 65, Iveta Lysičanová 65, Milan Stehlík 60, Helena Gajdošová 55, Ing. Jarmila Hanzelová 55 rokov.

• **Dolné Vestenice:** Ladislav Ďurica 75, Július Masár 75 rokov.

• **Galanta:** MUDr. Gabriela Kopáčeková 75 rokov.

• **Gerlachov:** Ondrej Ševcov 40 rokov.

• **Harmanec:** Zdenka Roštárová 85 rokov.

• **Hniezdne:** Anna Abrahamovská 94, Katarína Pardusová 50 rokov.

• **Hnúšťa:** MUDr. Júlia Krnáčová 75 rokov.

• **Hostie:** Emil Vida 80, Pavel Belica 75, Pavel Borčín 75 rokov.

• **Humenné:** Anna Mihaľovová 82, Ján Patarák 70 rokov.

• **Kobeliarovo:** Ján Martinko 80 rokov.

• **Kokava nad Rimavicou:** Anna Baníková 87, Helena Bírová 92, Milan Parobek 70, Štefan Valent 70 rokov.

• **Kríže:** Ján Kalist 75 rokov.

• **Lipany:** Vladimír Darák 70 rokov.

• **Liptovský Mikuláš:** Oľga Váleková 89, Mária Antolová 70 rokov.

• **Lipovec:** Marta Hricová 75, Michal Lamoš 70, Želmíra Capeková 70 rokov.

• **Lubel'a:** Božena Šimková 75 rokov.

• **Lubietová:** Eva Chebeňová 75 rokov.

• **Lučenec:** JUDr. Ján Sitarčík 75, Božena Balašková 84, Bc. Stanislav Budáč 65, Mária Budáčová 75, PhDr. Jozef Drenko 82, Vilma Halajová 75, Silvia Kaliňáková 50, Viera Obrtalová 82, Eva Rusnáková 75, Marta Galádová 82, Anna Rovňanová 65 rokov.

• **Málinec:** Michaela Detvanová 45 rokov.

• **Marhaň:** Anna Patrlová 92 rokov.

• **Martin:** Miroslav Doležal 75, Mária Trpišová 70 rokov.

• **Medzilaborce:** Pavel Kasa 70, Michal Capcara 82 rokov.

• **Michalovce:** Eva Kačmárová 70, Ludovít Szatmary 60, PaDr. Jozef Sibal 65, Anna Makovská 70, Magdaléna Semanová 88, Mária Vároščáková 89, Anna Koval'ová 75, František Gajdoš 75 rokov.

• **Michal'any:** Marián Nedbala 50 rokov.

• **Myjava:** Mária Caltíková 88, Ing. Zdenka Domenová 60, Oľga Košťalová 84, Ivan Majtán 82 rokov.

• **Novosad:** Jozef Girman 50, Magdaléna Balogová 75, Michal Krištan 92 rokov.

• **Nový Svet:** Marta Mesárošová 75 rokov.

• **Ostrý Grúň:** Eva Moravčíková 70, Mária Vaiglová 85 rokov.

• **Plechotice:** Milan Palfi 60 rokov.

• **Pliešovce:** Mária Nohavičková 80 rokov.

• **Poltár:** Darina Mokošová 82 rokov.

• **Prešov:** Miroslav Berník 81 rokov.

• **Prievidza:** Františka Bogáňová 88, Helena Berešová 50, Danka Burešová 65, Margita Beláňová 82, Mária Hodžová 87, Bedriška Matušáková 98 rokov.

• **Rimavská Sobota:** Lubica Vaculčiaková 65, Pavel Mikuláš 80, Marta Megová 70 rokov.

• **Rožňava:** Mária Žolnová 70, Mário Demeter 40, Anna Jungová 80 rokov.

• **Sečovce:** Štefan Donič 90 rokov.

• **Selce:** Hela Rusková 80 rokov.

• **Senec:** Irma Farkašová 87, Mária Juranová 73, Anna Koczková 78, RSDr. Zdenko Marton 73, PhDr. Júlia Novodomcová 77 rokov.

• **Stará Kremnička:** Lýdia Sekeřová 80, Daniel Hlaváč 83, Stella Šimková 60, Lucia Chromčáková 45 rokov.

• **Stará Ľubovňa:** Peter Fol'varký 70, Mgr. Juraj Macura 55, Marta Šlachtovská 75 rokov.

• **Stará Turá:** Vilmína Robeková 85, Marián Mesiarik 75 rokov.

• **Stebník:** Magdaléna Jackaninová 60 rokov.

• **Sučany:** Anna Hojná 85, Želmíra Seemanová 83, Margita Petrášová 97, Danuša Pročková 70, Vlastina Rendková 81 rokov.

• **Svit:** Emília Nedzelová 85, Emil Horňák 83, Ľubor Čirský 75 rokov.

• **Šoporňa:** František Vida 35 rokov.

• **Špania Dolina:** Marta Kianicová 81, Júlia Bullová 83, Elena Zem-

ková 80, Ján Ries 83, Ferdinand Bičan 84 rokov.

• **Tlmače:** Matilda Ridzoňová 80 rokov.

• **Trebeľovce:** Amálka Uhrinová 83 rokov.

• **Trebišov:** Adriana Zachová 50 rokov.

• **Trenčín:** Zuzana Sýkorová 90, Eva Majtášová 90, Anna Milánová 89, Ing. genmjr. Svetozár Naďovič 84, Jarmila Turcziová 82, Mária Rajnohová 80, Ing. genmjr. Emil Vestenický 75, Milan Tisoň 75, MUDr. PhDr. Miroslav Malay 65, Marek Ďuriš 50 rokov.

• **Turany:** Dušan Novyseslák 60, Želmíra Kričková 81, Zuzana Fekáčová 80, Ľudmila Jakubská 86, Emília Reichelová 81, Miroslav Sitár 60, Oľga Skucková 70, Ján Štrbák 81, Mgr. Marta Hrivnáková 80, Irena Krystýnková 80, Želmíra Ujčeková 87 rokov.

• **Uderiná:** Mária Hvozďáková 65, Ingrid Kubišová 50 rokov.

• **Utekáč:** Ružena Priatková 55 rokov.

• **Veľpaty:** Ján Potoma 75 rokov.

• **Veľký Lipník:** Michal Šuga 35 rokov.

• **Zemianske Kostol'any:** Helena Ferejová 75 rokov.

• **Zemplínska Teplica:** Jozefína Uhaľová 65 rokov.

• **Zlatá Baňa-Sekčov:** Michal Smeriga 45 rokov.

• **Zvolen:** Mária Badíková 65 rokov.

• **Žabokreky nad Nitrou:** Emília Hlaváčová 65, Jaroslav Hlinka 40 rokov.

Jubilantom srdečne blahoželáme!

Cena pre našu jubilantku

Dušan Rybanský, predseda ZO SZPB Košice-Juh

Jednou z ocenených na slávnosti MČ Košice-Juh bola aj dlhoročná a aktívna členka SZPB Mária Tomášová. V tomto roku oslávila krásnych 75 rokov. Z rúk starostky mestskej časti Anny Súkeníkovej si prevzala Cenu mestskej časti Košice-Juh.

Rodičia Márie Tomášovej aktívne pomáhali partizánom. Ich rozprávanie a skutky ju motivovali, aby neskôr išla v ich stopách a prebrala štafetu v boji proti fašizmu. V ZO SZPB Košice-Juh zastávala rôzne funkcie, pravidelne sa zapája do činnosti v Zväze, zúčastňuje sa a organizuje podujatia pri príležitosti výročia oslobodenia, SNP, a pod. Svoje dlhoročné a bohaté skúsenosti nezištne odovzdáva mladším členom.

Členovia výboru, zľava olympionik Jozef Plachý, Štefánia Olahová, starostka Anna Súkeníková, ocenená Mária Tomášová, Zdenka Kolesová a Dušan Rybanský. Foto: autor

Mária Tomášová sa veľkou mierou realizovala aj vo folklóre. Účinkovala v súbore Železiar, Strojár, v zbore Lýra, Karpaty, vo FS Krasnianka a v súčasnosti vo FS Matičiarke pri Matici slovenskej. Spev je jej celoživotnou láskou a 30 rokov spieva v gréckokatolíckom katedrálom zbore sv. Cyrila a Metoda pri chráme Narodenia presvätej Bohorodičky v Košiciach. Členovia výboru ZO SZPB Košice-Juh jej pri príležitosti odovzdania ocenenia osobne zablahoželali. Do ďalšieho života jej želáme veľa elánu a najmä veľa zdravia!

Navždy sme sa rozlúčili

■ **Cinobaňa:** s 90-ročným Júliusom Gombalom.

■ **Detva:** s 88-ročným Štefanom Náhlikom a 80-ročným Jánom Nosálom.

■ **Heľpa:** s 92-ročnou Máriou Berákovou.

■ **Lučenec:** so 66-ročným Ing. Karolom Brémom, s 89-ročným Ernestom Nagyom.

■ **Lubel'a:** so 75-ročnou Mgr. Magdalénou Gejdošovou

■ **Rimavská Sobota:** so 67-ročnou Mgr. Elenou Štofánikovou, s 93-ročnou Martou Hlavínovou.

■ **Trenčín:** s 84-ročnou Martou Hudecovou.

■ **Turany:** so 74-ročným Branislavom Baricom.

Česť ich nehynúcej pamiatke!

Budeš nám chýbať, „Štopa“!

Miroslav Ondráš, predseda ZO SZPB gen. Goliana Trenčín 1

V nedeľu 9. júla 2023 odišiel na večnosť kapitán vo výslužbe Ing. Štefan Šteflovíč, člen ZO SZPB generála Goliana Trenčín 1. Bol jedným z posledných aktívnych účastníkov protifašistického odboja v druhej svetovej vojne v radoch 1. československého armádneho zboru v Sovietskom zväze.

Narodil sa 12. novembra 1921 v rodine železničiar v dnešných Adamovských Kochanovciach. Keď ukončil školu, otec ho dal vyučiť za klampiara – zámočníka. Na vojenskú prezenčnú službu nastúpil do Armády Slovenskej republiky v októbri 1942. Po skončení kurzu pre vodičov automobilov v Banskej Bystrici bol odvelený k Rýchlej divízii bojujúcej na území Sovietskeho zväzu. Zo správania sa nemeckých okupantov počas služby na fronte pochopil, že bojuje na nesprávnej strane. Od 10. decembra 1943 až do oslobodenia Odesy 10. apríla 1944 bol spravodajcom partizánskeho oddielu Koganovičeského rajónu v Odesse. V apríli 1944 vstúpil do 1. československého armádneho zboru v ZSSR. Ako samopalník 3. brigády sa zúčastnil bojov o prístupy k Duklianskemu priesmyku. Pri poľskej Dukle ho ťažko ranili.

Do Zväzu protifašistických bojovníkov vstúpil v roku

1946. Po vzniku samostatnej SR sa stal členom našej ZO Trenčín 1. Až do vysokého veku bol aktívnym členom HDK Oblastnej organizácie Trenčín. Ako deväťdesiatnik napísal svoje pamäti s názvom Útek z moci šelmy, vydalo ich Múzeum SNP. Publikácia je dostupná vo formáte PDF na hlavnej stránke www.klubvtn.info/index.htm

Z iniciatívy výboru našej ZO bol postupne povyšovaný až do hodnosti kapitán vo výslužbe a ocenený viacerými záslužnými aj pamätnými medailami. K jeho stým narodeninám mu prezidentka Slovenskej republiky udelila Rad Ľudovíta Štúra II. stupňa, ktorý mu odovzdala v novembri 2021. Vysoké vojenské vyznamenania mu udelili aj minister obrany a náčelník generálneho štábu OS SR v Posádkovom klube Trenčín.

Drahý náš kolega a kamarát Štefko, náš d'ad'a Štopa, vďaka Ti za aktívnu účasť v protifašistickom odboji, v boji za našu slobodu a budúcnosť, ako aj za Tvoju prácu v našom zväze.

Odpočívaj v pokoji!

V nasledujúcich číslach Bojovníka sa budeme venovať histórii a súčasnosti extrémistických a profašistických strán v Európe, ich hlavným predstaviteľom a princípom fungovania. V prvej časti analyzujeme grécky Zlatý úsvit.

Zlatý úsvit, nacistický príbeh bez príkras (1)

Ioannis Sideropoulos, Praha

Foto: archív autora

Fašistická pravica má v Grécku dlhú tradíciu. Korene siahajú do ultrapravicovej diktatúry Ioannisa Metaxasa. Sedem týždňov po jeho smrti – 6. apríla 1941 zaútočilo na túto krajinu nacistické Nemecko po boku s fašistickým Bulharskom. To zlomilo grécku obranu a nasledovala okupácia krajiny troch štátov: Nemecka, Talianska a Bulharska.

Obsadenie Grécka sa stalo pre Hitlera tvrdým orieškom a pozdržalo ho o dva cenné mesiace v invázii proti Sovietskemu zväzu. Nacistickým okupantom sa dala do služieb časť gréckeho represívneho aparátu a fašistické bandy. Tie im mali pomáhať eliminovať domáci odpor.

Grécko sa oslobodilo v podstate samo 28. októbra 1944. Spojenci v podobe vojsk Veľkej Británie víťazoslávne vstúpili na predtým oslobodené územie. Neopreli sa však o demokratov a ľavicu, s ktorými dovtedy spolupracovali, ale o represívne sily, ktoré vybudovali nemeckí nacisti.

Pre krajných nacionalistov vlasť znamená vojnu

Nasledujúca občianska vojna utvrdila v štátnom aparáte, polícii a armáde pozície nacionalistických bojových jednotiek vycvičených Nemcami. Nová pravicová vláda garantovala Británii a Spojeným štátom hrádzu proti komunistickému a vlasteneckému hnutiu.

Tieto militantné kádre vytvárali podľa potreby štátne inštitúcie i ultrapravicové monarchistické strany ako legálnu strechu pre činnosť teroristických skupín, ale aj tajných organizácií v polícii, vojsku a národnej domobrane.

Vyvrcholením násilných záhrov týchto síl bola vražda demokrata lekára Grigorisa Lambrakisa v máji 1963, keď úrady znemožnili jej vyšetrovanie. Vtedy ministerský predseda Konstantinos Karamanlis verej-

ne nastolil otázku: „Kto vlastne vládne v tejto krajine?“

Odpoveďou mu bolo nastolenie junty tzv. čiernych plukovníkov 21. apríla 1967. Tá podporila o. i. vznik masových polofašistických organizácií, ktoré sa odvolávali na tradície nastolenia Metaxasovej diktatúry a občianskej vojny proti ľavicu.

Malý führer Nikos Michaloliakos

Aj po páde junty v roku 1974 jej aparát v armáde, štátnej bezpečnosti, polícii, justícii i v miestnej samospráve zostal takmer nedotknutý. Mnoho jej úradníkov založilo krajne pravicové politické strany, ktoré však mali mizivý ohlas. Demokratiizácia a dejuntizácia Grécka trvala za vlády Konstantinosa Karamanlisa a Adreasa Papandreu ďalších desať rokov.

Najúspešnejším z fašistických pohrobkov sa stal „malý führer“ Nikos Michaloliakos. Začal budovať nové štruktúry zamerané najmä na mládež, ktorá juntu nezažila. Tomu pomohla aj dlhodobá ekonomická kríza a nezamestnanosť.

Príťažlivosť nového ultrapravicového hnutia Zlatý úsvit mal zvýšiť širší historický záber, mysticismus a zefektívniť odborný výcvik vedený reakčnými dôstojníkmi regulárnej armády.

Pretože rozvíja svoju demagogickú ako akúsi vlasteneckú doktrínu v mene slávnej minulosti antických Grékov a starých Byzantíncov, jeho uplatnenie v modernej realite môže držať krok len s dravým charakterom

kapitálu a iba jemu môže slúžiť.

Súčasná situácia určite nie je v súlade so spôsobom a konaním, ktoré veľký kapitál prijíma na presadzovanie svojich záujmov. Za iných okolností, ktoré nik nemôže vylúčiť v ére globálnej kapitalistickej krízy, sa tzv. vlastenecká doktrína Zlatého úsvitu môže stať prvou voľbou pre početné masy obyvateľstva. A to je ďalší dôkaz, že bez ohľadu na to, kde sa začína a na čo odkazuje, platí, že fašizmus je otvorená teroristická diktatúra najreakčnejších, najšovinistických a najimperialistických prvkov finančného kapitálu.

Ten v prvej fáze ani neskrýval nespokojnosť s volebnými výsledkami Zlatého úsvitu. Sprvoti zlyhával ako úspešná alternatíva k ľavicovému mládežníckemu hnutiu a odborom, bojujúcim za sociálnu spravodlivosť.

Od mystických tradícií k terorizmu

Zlatý úsvit sa sám definoval ako nacionalistická a vlastenecká strana. Čo však preň znamenalo, keď sa odvolával na vlastenectvo? Stal sa zo skupiny okrajových nacistov na desať rokov treťou najsilnejšou stranou v krajine bez toho, aby zmenil svoje názory.

Michaloliakos sa opäť dynamickšie objavili v popredí v 90. rokoch minulého storočia, keď využíval macedónsku a imigračnú otázku s otvorením hraníc, ale vo voľbách v rokoch 1993 až 1996 Zlatý úsvit utŕžil kolosálny prepád. Ako stranícka formácia nadobudol svoju prvú podobu v novembri 1993, pričom si zachoval vojenskú štruktúru a hierarchickú disciplínu. Je príznačné, že v eurovoľbách v roku 1994 získal slabých 0,11 percenta hlasov, kým v parlamentných voľbách v roku 1996 len 0,07 percenta.

Vo dvojítých voľbách v roku 2012, keď sa krajina zmietala vo vrcholovej hospodárskej kríze sa krajne pravicovým populistom podarilo zvoliť 18 poslancov do helénskeho parlamentu, čo bolo bezprecedentnou porážkou demokratického bloku. Je príznačné, že v tom istom roku známy pravicový politik Kostas Plevris zašiel tak ďaleko, že varoval voličov: „Preboha, voľte si, čo chcete, no nevoľte násilníkov, nezavádzajte násilníkov do verejného života. Viete, aký som ja antikomunista, no radšej tisíckrát voľte Papatrigu ako Michaloliakosa.“ Alexandra Papatrigová bola dlhoročná predsedníčka KS Grécka.

Grécki tzv. vlastenci na nacistickej demonštrácii Zlatého úsvitu.

Antisemiti, fašisti a národní socialisti

Michaloliakos v prejave zo septembra 2011 priznáva: „Tí, ktorých považuje Zlatý úsvit za prekážku svojho hnutia, stanú sa mydlami spolu so svojimi židovskými deťmi...“

Voličov však chcel získať rozličnými trikmi a údajne vlasteneckými argumentmi. Demagogická prejavy o „sprisahani Židov proti Grécku“ predniesol pred hlavným vchodom do parlamentu.

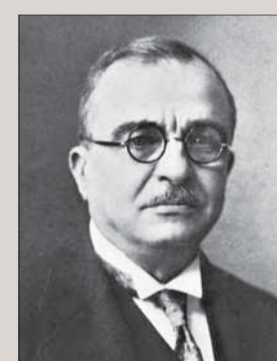
„Nie sme Le Penová,“ vyhlásil, „Sme semeno porazených

z roku 1945, sme nacionalisti, národní socialisti, fašisti. Sme bojovníci, čo budú brúsiť bajonety o dlažbu, aby oslobodili našu vlasť od Židov.“

Rétorika bola jasná, no nasledovalo vyvedenie politickej zodpovednosti za vraždu populárneho rappera Pavlosa Fyssasa.

„Nazvali nás náckmi, no nikdy nie zlodejmi. Tieto ruky možno niekedy salutujú nacistické pozdravy, no sú to čisté ruky. Nie sú špinavé, nekradli,“ vykrikoval Michaloliakos v roku 2012.

Dokončenie nabitúce

Ioannis Metaxas, grécky generál, politik a vodca pravicovej diktatúry sa narodil 12. apríla 1871 v aristokratickej rodine na malom ostrove v Iónskom mori Ithaka. Zúčastnil sa na grécko-tureckej vojne v roku 1897. Po nej pokračoval vo vojenských štúdiách na Berlínskej vojenskej akadémii, kde sa z neho stal germanofil a obdivovateľ pruského militarizmu. Metaxas nechýbal ani v balkánskych vojnách v rokoch 1912 a 1913. Počas

1. svetovej vojny sa stal náčelníkom generálneho štábu a vplyvný poradca kráľa Konštantína I. Ako zástanca konzervatívnej politiky v roku 1924, keď v Grécku vyhlásili druhú helénsku republiku, emigroval. V októbri 1935 však spolu s generálom Georgiosom Kondvlisom obnovili monarchiu. Do krajiny sa po dvanástich rokoch vrátil kráľ Juraj II, ktorý v nasledujúcom roku vymenoval Metaxasa za predsedu vlády a ministra zahraničných vecí.

Štyri mesiace na to po potlačení sociálnych nepokojov vyhlásil stanné právo, čím položil základy autoritatívneho, nacionalistického a antikomunistického režimu. Po vypuknutí 2. svetovej vojny sa pokúsil udržať neutralitu, no fašistické Taliansko podniklo niekoľko ozbrojených provokácií a 28. októbra 1940 predložilo Aténom ultimatívne požiadavky, ktoré Metaxas odmietol. Vzápätí Benito Mussolini zaútočil na Grécko z Albánska, ale proti nemu sa ihneď zjednotila celá krajina (aj komunisti).

Po dvoch týždňoch bojov Gréci zastavili postup Talianov a postupne ich zatláčali k moru. Podporovala ich svojím letectvom Veľká Británia, ktorá mala záujem zriadiť na gréckom území vojenské základne. Do situácie sa snažil zasiahnuť aj Adolf Hitler, nútil Grékov, aby uzavreli separátny mier s Talianskom. Metaxas lavíroval medzi Berlínom a Londýnom, ale 21. januára 1941 zomrel po prechodení angíny krátko pred nemeckou vojenskou inváziou. (ao)

Malý grécky führer Nikos Michaloliakos pred svojimi stúpenkami na verejnosti.

VATRA SNIP

SPOJENÁ S BOJOVOU UKÁŽKOU Z OBDOBIA OSLOBODENIA

26.08.2023 o 15. hodine
NA KOPORCOVEJ LÚKE

REALIZOVANÉ S FINANČNOU PODPOROU MINISTERSTVA DOPRAVY SLOVENSKEJ REPUBLIKY.

Pred 143 rokmi sa narodil M. R. Štefánik

Ján Rohár

V obci Košariská neďaleko Brezovej pod Bradlom sme si pripomenuli pamiatku generála Milana Rastislava Štefánika. Narodil sa 21. júla 1880. Úctu a vďaka veľkému vlastencovi a osobnosti slovenských dejín prišli vzdať aj naši priami účastníci protifašistického odboja Branislav Tvarožek, Anna Bergerová a Karol Kuna. Spomienkového zhromaždenia sa zúčastnilo niekoľko desiatok ľudí z blízkeho ako aj širšieho okolia, vrátane delegácie Oblastnej organizácie SZPB v Novom Meste nad Váhom spolu s jej predsedom Kamilom Krištofikom. Prítomný bol aj člen SZPB a podpredseda Trenčianskeho samosprávneho kraja Michal Bartek, ktorý sprevádzal dlhoročného podpredsedu TSK Jozefa Trstenskeho. S príhovorom na slávnostnom zhromaždení vystúpili viacerí hostia, napríklad generálny riaditeľ Sekcie ľudských zdrojov MO SR Martin Jakál či náčelník generálneho štábu OS SR gen. Daniel Zmeko.

SZPB si ctí odkaz a pamiatku generála Štefánika. Hodnoty demokracie či moderného vlastenectva, ktoré presadzoval sú pre nás stále aktuálne. Aj z tohto dôvodu nesie Štefánikovo meno aj medaila, ktorú SZPB udeľuje svojim členom a podporovateľom.

Vojnoví veteráni K. Kuna, A. Bergerová a B. Tvarožek. foto: autor

Pochod na počesť Vrba a Wetzlera

Už ôsmy ročník podujatia Vrba-Wetzler Memoriál sa začal 17. júla 2023 pochodom skupiny 30 ľudí z koncentračného tábora Auschwitz-Birkenau pri poľskom Osvienčime. Pochod kopíruje zhruba 130 km dlhú trasu dvoch slovenských židov Rudolfa Vrba (Waltera Rosenberga) a Alfreda Wetzlera, po ktorej za dramatických okolností v apríli 1944 úspešne ušli z koncentračného tábora na Slovensko, do obce Skalité. Neskôr pokračovali vlakom do Žiliny.

Aj tento rok účastníci putovali z väčšej časti po území Poľska smerom k hranici so Slovenskom. Počas odpočinkového dňa v obci Milowka si vypočuli prednášku sociológa Michala Vašečku. Nasledovalo stretnutie pri pamätníku na poľsko-slovenskej hranici vo Zwardoni. Rovnako ako dvaja utečenci, aj pochodujúci použili na cestu na slovenskej strane vlak. Cestu ukončili v Pamätnej izbe Wetzlera a Vrba v Žiline, kde bola spísaná ich Správa.

Podujatie od roku 2014 organizuje česká a slovenská pobočka Medzinárodného kresťanského veľvyslanectva Jeruzalem (ICEJ) v spolupráci s iniciátorom projektu Fedorom Gálom. Druhý tohtoročný pochod sa začne v pondelok 7. augusta 2023. (red)

Súťaž Bojovníka o knižné ceny

Pre čitateľov Bojovníka sme pripravili súťaž o zaujímavé knihy. Stačí odpovedať na otázku uvedenú nižšie a odpoveď poslať na redakcia@bojovnik.eu.

Otázka: *Ktorého autora klasickej literatúry má najradšej herečka Eva Mária Chalupová?*

Odpovede spolu s adresou bydliska nám posielajte najneskôr do 18. augusta 2023. Výhercu alebo výherkyňu vyžrebujeme a odmeníme!

Výherca súťaže Bojovníka 6-7/2023: Ján Ďuračka z Bánovca nad Bebravou

Uzávierka externých materiálov do ďalšieho čísla je 18. augusta 2023. Vybrané príspevky prechádzajú redakčnou úpravou. Za pochopenie ďakujeme. (red)

pomôcky: EIMER, LAKEN, OAK, ROSARIO	základná číslovka	orgány sluchu	citrón, po anglicky	autor výroku: THEODOR STORM	otesal	predložka	citoslovce hlasu žaby	horúčava	morský lupič	●	sídlo v Argentíne	letecké palivo	ľudský organizmus
fúkal				získaj kúpou syntetické vlákno						pera (bás.) sprevádzal			
1. časť tajničky													
vedro, po nemecky						aerosól, po česky ruské muž.meno							
pomôcky: LARAK, IBN, NAL, ETOL	robí tetovanie	základná číslovka zbadal				robilo dohady neochotne							
obyvateľ Tunisu							označenie kamiónov namotaj					žena bez pohlavnej skúsenosti	účastník istej činnosti
značka elektrón-voltu			plachta, po nemecky hnije					listnatý strom kočiare					
odhad výsledku				iránsky ostrov časť arabských mien					dub, po anglicky letecká spol. USA				
uder					cudzí muž.meno ad acta (skr.)							značka nanotesly solmizačná slabika	
2. časť tajničky						3. časť tajničky							
ženské meno						odborník pri výrobe ocele							

Správne vylúštenie tajničky z č. 6-7 znie: **Dve pravdy si nikdy nemôžu odporovať.** Odmenu posielame Jánovi Tomášovi z Košíc.

Vylúštenie tajničky spolu s menom a bydliskom posielajte na adresu: Redakcia Bojovník, Štúrova 8, 815 72 Bratislava, alebo na e-mail: bojovnik@szpb.sk.

Noviny vychádzajú s finančnou podporou Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR.

BOJOVNÍK
NOVINY ANTIFAŠISTOV

Vydáva Slovenský zväz protifašistických bojovníkov • Šéfredaktorka Lýdia Kokavcová, redaktori Sofia Préterová, Martin Krno, web a FB: Ján Rohár a Branislav Balogh, grafická úprava: Peter Procházka • Internet: www.szpb.sk a www.bojovnik.eu, e-mail: redakcia@bojovnik.eu • Sídlo vydavateľa a adresa redakcie: Štúrova 8, 815 72 Bratislava • IČO 00177431 • Neobjednané rukopisy a fotografie sa nevracajú • Vychádza dvoj týždenne, cena jedného čísla 0,70 € (0,44 € pre predplatiteľov) • Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty • Objednávky (aj do zahraničia) vybavuje Slovenská pošta, a.s., Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, 820 14 Bratislava 214, e-mail: predplatne@slpostas.sk • Tlač: DOLIS GOEN, s.r.o., Sklenárska 6, 811 02 Bratislava • Ročník XLVII (LXVIII) • Podávanie novinových zásielok povolené riaditeľom pošty pod č. 2606/93 zo dňa 27. 7. 1993 a RPR poštu Ba 12 z 15. 12. 1993 pod č. 191/93 • Index č. 49 036, ISSN 0323-2018 • ISSN 2585-9625 (online) • Evidenčné číslo: EV 204/08. Titul neprešiel jazykovou korektúrou.